

AMPLIFYCHANGE

Ɲemɔgɔ ka baaraminanw KENYA NI CENIMUSOYA ANI BANGE HAKW kama

**KALANBOLO 3:
KENYA NI CENIMUSOYA ANI BANGE
HAKW
ƝɔGɔNKUNNAFONI NI BAARAƝɔGɔNYA GAFE
DEMENINI ANI DEMENINI WALENENAMANW
KAMA**

*Napoléon Bonaparte ko « Ɖɔɔ ɔɔ ɔɔ ten ƙe mɔgɔ lakolon ka
ƙewalew sababu la nka mɔgɔ ɔɔ naman ka mankunni sababu la. »*

Utikalo san 2019

Kɔnɔkɔw bolodacogo jɛsɛbɛn

JɛBILA.....4

KALANBOLO DAMINE..... 6

1.1 kadara..... 6

1.2 Baara bolodalen Dalilu..... 7

1.3 kun.....7

1.4 Kuntilennaw..... Erreur ! Signet non défini.

1.5 Jaabi sɔrɔsiraw..... Erreur ! Signet non défini.

1.6 Kalanbolo kɔnɔkɔw.....8

**Tilayɔɔ 1 : jɔɔɔnkunnaɔfoni ni jɛjɔɔɔnya kenɛya ni cenimusoya ani bange hakɛw
baaraw la.....9**

1.1 Baara kunba n’a lapiniw.....9

1.2 jɔɔɔnkunnaɔfoni ni kunnaɔfoni disiraw jɛfɔliw..... 9

1.3 jɔɔɔnkunnaɔfoni sira suguyaw..... 10

1.4 jɔɔɔnkunnaɔfoni nafa.....11

1.5 jɔɔɔnkunnaɔfoni nafa ni a gɛleyaw..... 11

1.6 jɔɔɔnkunnaɔfoni demɛnanw..... 12

1.7 Mɔɔɔ minnu jɔyɔɔɔ ka bon baarakenɔɔɔnya la..... 14

1.8 jɛjɔɔɔnyaw ni jɔɔɔnkunnaɔfoni tɛmɛ siraw..... 15

1.1 jɔɔɔnkunnaɔfoni ni jɛjɔɔɔnya : Pincer ta kecogo.....17

**Tilayɔɔ 2 NA : DEMɛNINI NI DEMɛNINI BAARAW BOLODALI KɛNɛYA NI
CENIMUSOYA ANI BANGE HAKɛW KAMA..... 19**

2.1 Demɛjɛnini ni demɛjɛnini waleyaw hakilina.....20

2.2	Demepini kɔɔ kenekan ta.....	24
2.3	Demepini ka lapiniba.....	27
2.4	Demepini na.....	27
2.5	Demepini labaaracogow 3.....	31
2.6	Demepini ni sigidalamɔgɔw ni jetaa cesiraw.....	32
2.7	Demepini ni jama hakilinaw.....	34
2.8	Demepini nebilabaaraw.....	35
2.9	Demepini la hakilina lapini kunbabaw.....	41
2.10	Deme jinicogo ni a minen.....	44
2.11	Demepini kecogow ni a keminenw saradalenw.....	47
	Kunafoni sɔɔsiraw.....	665

JEBILA

Bilasirali ni deme jekuluw b'a don ko a ka fisa ka demepini ke ani ka deme don sigidala jekulu ma u ka hakew kan ka cenimusoya ni keneya la ani u ka bange.

Dijne tonbaw ye hakilina caman ni benkan dow ta walasa ka hadamaden ka hake bakurubaw lakana ani cenimusoya ni keneya la ani u ka bange i n'a fo :

- Yiriwali min ben men sen na fo san 20130
- Dijne tonba ye bolonɔ bila benkan min na san 1945 sanfaransisiko (san francisco)
- Dijne been ka benkan min be denmisenw ka hakew kan san 1990
- Farafin jamanaw ka benkan adamaden ni jama ka hakew kan san 1981
- Laben sabatira farafin jamanaw fe adamaden ni jama ka hakew kan min be wele ko "maputo labenw" san 2005

Jepɔɔɔnw ka jɔɔɔnkunnafoni n'u baarajɔɔɔnya ye belebele ye walasa ka se ka demepini ni lapini jumanw ke. A be baarajɔɔɔnya sabati, ka baarakela fara jɔɔɔn kan, ka kunnafonidi ni donni sɔɔɔli nɔɔɔya ani ka dɔɔɔ seginkanbaaraw la baarake yɔɔɔ la.

Kalanbolo in labenni hakilina bee bora baara caman lawaleyali la cakɔda do fe min ben wele ko [Amplifychange](#), cakɔda min be baara ke farafina cencenfuka jamanaw kɔɔɔ (Mali, Burukina, Lagine ani Nizeri). Nin kalanbolo sen be kalanbolo naani kan minnu faralen don jɔɔɔn kan k'a fo u ma ko (keneya ni cenimusoya ani bange hakew baarakelaw ka baarakeminenw), minen min be se ka ke sababu ye ka deme don jɔɔɔnkunnafoni ni jekulu jemɔɔɔw ma minnu be baarake keneya ni cenimusoya ani bange hakew kan nin jamana naani (4) kofɔlen na ani farafina cencenfuka jamanaw kɔɔɔ bee la. Walasa ka wulikajɔw laben hadamaden ka hakew kan keneya ni cenimusoya ani bangeli nasira fe, nin cakɔda bena deme don jekuluw ma dijne ni jamana ni sigidaw la. Kalanbolo minnu file, olu bena fara jɔɔɔn kan ka ke baarakeminen ye :

- **Kalanbolo 1** : feere minnu be ta walasa ka mɔɔɔw sen don baara la min be jetaa don keneya ni cenimusoya ani bange hakew hakilinaw ni u lawaleyali la.
- **Kalabolo 2** : ka adamaden a hakew labaara bolodalenw faamuaya ani u kecogo jɔɔɔn keneya ni cenimusoya ani bange hakew kɔɔɔ.
- **Kalabolo 3** : jɔɔɔnkunnafoni ni baarajɔɔɔnya walasa ka demepini ni lapini jumaw ke ...na

- **Kalanbolo 4** : Bilasiralikelapumaw ka baarakeminenw keneya ni cenimusoya ani bange hakew la kalanyɔɔw ni yɔɔ werew la.

Jantolen don mɔɔw ka hakilinaw n’u taabolo an’u sɔɔ cogoyaw la nin kalanbolo ninnu kɔɔ jamana ani sigidaw kɔɔ ani geleya minnu be keneya ni cenimusoya ani bange hakew la, minnu donna segesegele sen fe ani an jepɔɔw minnu be kene kan o jamanaw ni sigidaw la.

A kalanbolo kelen kelen be labennen don walasa ka u labaarali nɔɔya a labaarabagaw bolo, ka u be bila npan kɔɔ (kile) karamɔɔ ye, kalanbolo minnu ni sebenni be se ka ke dɔ la (word) ani dɔ te se ka yelem (pdf), minnu be se ka jira sebenni jamaw la (powerpoint) don nataw la walasa ka sigidala jekululuw kalan ani ja belebelebaw ke misali jumanw ye sigidala karamɔɔw fe.

Nin baarake gafe in sebenna tubabukan na ka tila k’a bayelema kan naani na (Mali ta ye bamanankan ye, Lagine ta ye maninkakan ye, Nizeri ta ye hawusa ye ka Burukina ta ke morekan ye)

An b’a jigiya ko nin kalanbolo ninnu be demeba (fanga) don keneya ni cenimusoya ani bange hakew ka jetaa la a baarajemɔɔw ni jekulu u ka feere bolodalenw n’u ka musaka boli la walasa ka keneya ni cenimusoya ani bange hakew geleya kunben ani mɔɔw sen don la, o geleya ka teli ka dan kari u la k’a sababu ke u ka denkerefe ni u senboli ye kow la.

1.1Kadara

Geleya caman be Farafina tilebinyanfan ni woroduguyanfan jamanaw kɔnɔ : i n'a fɔ sariyaw labaarali geleyaw, hadamadenw ka hakew famuyali, ani u duumeli hadamadenw ka hakew sɔsɔli la, geleya banbali furakeliw la, hake kologirinyabaliya, keneya musakaw dɔɔɔyali, jantobaliya hadamadenw ka hake la cenimusoya ni keneya ani bange sira kan i n'a fɔ diɲe ni diɲefanw ni sigidaw y'a ɲini cogo min na.

Deme musaka be Amplifychange bolo min ka lapini ye :

- Ka demɛɲini ni ka demesira ta walasa ka keneya ni cenimusoya ani bange hakew ka ɲetaa sɔrɔ a ka hakilina telimaw kan sigidaw ni jamana kɔnɔ farafina cencenfuka jamana naani na farafina tilebin yanfan fe (mali, nijeri, lagine ani burukina) ;
- Ka fanga don jekuluw ka kunnafoni disiraw n'u ka wulikajɔ la keneya ni cenimusoya ani bange hakew labaarali ani ka hakilina nafa la jamana naani in na, farafina cencenfuka jamana naani na farafina tilebin yanfan fe (mali, nijeri, lagine ani burukina)

Fana, nin cakeda in be baarake ni cakedaba fila ye, farafina tile yanfan ni woroduguyanfan jamanaw la i n'a fɔ :

- Farafina tilebin yanfan jamana ka jekulu min ɲesinnen don keneya kun kan n'a ɲemɔɔɔya sigilen don Bobo Julaso, Burukina.
- Diɲetɔnba ka cakeda min ɲesinnen don hadamadenw ma, n'a ɲemɔɔɔya sigilen don farafina tilebi yanfan na Dakari, Senegali.

Amplifychange ka demɛ musaka in ye jekulu naani ka beeje hakilina ye (CAEB, jekuluw faralen ɲɔɔɔn kan walasa kase ka bange kɔlɔsifere kuraw bolo da farafina tilebin yanfan fe jamana minnu be tubabukan fɔ ani jekulu were min be wele ko Ebenezer International ani humanité & inclusion), min bolodalen don ka ben san fila baara ma k'a daminen nowamburukalo tile 1 san 2018 fo ka taa se okutɔburu kalo tile 31 san 2020 min ɲemɔɔɔya be CAEB bolo. A be ke sababu ye walasa jekulu tɔw ka se ka demɛɲini ke ani ka baaraw ke minnu be demɛ don jekuluw ma hakilinaw ni keneya ni cenimusoya ani bange hakew ka feere tali farafina tilebin yanfan jamana naani na (Mali, Nizeri, Lagine ani Burukina), segesegeli ni segesegeli jatew be sanga ɲɔɔɔn ma,

segesegegi minnu kera farafina worodugu yanfan jamana saba la (Malawi, Zimbabwe ani Uganda)

Baara in bolodalen don yɔrɔfila la farafina cencenfuka jamanaw la :

- Farafina tilebin yanfanfe : Lagine, Mali, Nizeri ani Burukina ;
- Farafina worodugu yanfanfe : Malawi, Zimbabwe ani Uganda.

1.2 Baara bolodalen Dalilu

Gafe ninu labenna baara bolodalen in kama. Kalanbolo 3 min tɔgɔ dara ko jɔgɔnkunnafoni ni baarajɔgɔnya walasa ka demɛjini puman ke keneya ni cenimusoya ani bange hakew la, o tara walasa ka demɛ don kalanw na walima ka jekulu ka jɔgɔnkunnafoni siraw demɛ minnu be yen ka kɔrɔ walasa ka keneya ni cenimusoya ani bange hakew layiriwa, kerennenya la min be ke ni demɛjini baaraw ye jekulu bee fe.

1.3 Kun

Nin kalanbolo in ka kun ye k'an ka baarajemɔgɔw ni an jɛjɔgɔnw kalan jɔgɔnkunnafoni ni baarajɔgɔnya puman na u be se k'u ka fangaw fara jɔgɔn kan ka jɛsin keneya ni cenimusoya ani bange hakew ma cogo min na. Baarakeminenw be bila u ka bolo kan walasa u ka se ka labenw ni wulikajɔw sabati ka se ka demɛjiniw ke yɔrɔ bee la. Kalanbolo in ka kan ka ke sababu ye ka se ka demɛjini ke ka jɛsin keneya ni cenimusoya ani bange hakew ma, kunnafonidi ni jɛjɔgɔnya siraw fe labencogo puman na walasa yelemaba ka se ka don Mali, Lagine, Burukina ani Nizeri.

1.4 Kuntilenaw

Nin kalanbolo bena ke sababu ye baarajemɔgɔw ni keneya ni cenimusoya ani bange hakew baarajemɔgɔw ka se ka :

- Jɔgɔnkunnafoni, jɛjɔgɔnya ni demɛjini don ani u nɔkan fenw bee ;
- Jɔgɔnkunnafoni suguyaw don ani u kelen kelen bee jɔdaw
- Jɔgɔnkunnafoni nafa n'a geleya ani a temɛsiraw don

- Sigida jɔda don lasafali la
- Demɛnini laben min kaɲi keneya ni cenimusoya ani bange hakew ma

1.5 Jaabi sɔrɔsiraw

Kalanbolo in labenna walasa ka jama bɛɛ se don a baaraw kecogo saradalen naani na.

- **A baara kun fɔlɔ** : ka mɔgɔ ta min bɛ kalanbolo in hakilina kun fɔlɔ laben
- **A baara kun filanan** : ka jinini ke gafew kɔnɔ ani ka sigikafɔ ke ni keneya ni cenimusoya ani bange hakew baarakejɛɲɔgɔnɔw ye
- **A baara kun sabanan** : ka janto hakilianw la, hakilina minnu sɔrɔla Ebenezer International ka segesɛgɛliw senfe.
- **A baara kun naaninan** : ka kumakanw ni hakilinaw bɛɛ don bala gafe sɛbenko laban na.

1.6Kalanbolo kɔnɔfenw

Ƴɛbila kumaw temenen kɔ, kalanbolo in sinsinnen don kalanbonda fila kan:

- **Ƴɔgɔnkunnaƴoni ni jɛɲɔgɔnya keneya ni cenimusoya ani bange hakew kɔnɔ**

A fan fɔlɔ bɛ kuma jɛɲɔgɔnyaw ni Ƴɔgɔnkunnaƴoniyaw laɲiniw kan sani a ka walawalali ke Ƴɔgɔnkunnaƴoniya suguyaw ni a nafa kan. A bɛ kuma Ƴɔgɔnkunnaƴoni nafaw ni a geleyaw kan ani wale minnu ni mɔgɔ minnu bɛ ke sababu ye Ƴɔgɔnkunnaƴoni ka Ƴɛ. A bɛ laban ni baaraw kecogow saradalen ani PINCER ta misali kecogo ye.

- **Tilayɔrɔ 2 na : Demɛnini ni demɛnini walew keneya ni cenimusoya ani bange hakew kama**

A fan filanan bɛ kuma demɛninsiraw ni hakilinaw tacogo kan ani u takun, a yɔrɔw an’u demɛnini kecogow. A bɛ kuma demɛnini ni sigida ni Ƴɛtaa cɛsiraw kan. A bɛ kuma jama ka demɛnini kan, ani Ƴɛbila baaraw ni u kecogo ani u tacogo ka saradan Ƴɔgɔn

- Diyagoya te jekulu magow ni jagon ce cogoya do la, wa diyagoya te jekulu ni jagon ce cogoya were la;
- U ka kan jagon ka baaraw ke walima ka baaraw di jagon ma (baara do di n ma n fana ka baara doweri di i ma) i n'a fo jagokunnafoni ani waleya kelenw)
- Jekulu la bee b'i yere ye jagon bonya kono
- Bee lajelen k'an ka jija jekulu ka taape baaraw la.

Nagokunnafonidi siraw ye jagonladonniya waleyaw. O de ye ka jagonsoro siraw don ani ka jagon deme kunnafonidi la (n'i ye kunnafoni soro i fana b'a lasen tow ma) wa diyagoya te jagonnya la. jagokunnafoni b'a to jekulu ka se k'u ka baara lapiniw lawaleya kape walasa ka jagokunnafonidi siraw soro.

Nin walan be jagokunnafoni ni jagokunnafonidi siraw danfaraw nefa

Baarajagonya kulu	Farajagonkanli
<ul style="list-style-type: none"> • Ka jekuluw masurunya jagon na walas'u ka baara ke jagon fe • Ka baarajagonya kulu bila jagonya la min be se ka nagonya don ani min nesilen don baarajagonya kuluw sigili baaraw ma. • Baarajagonya kulu ye minnu be baaraw ku 	<ul style="list-style-type: none"> • Temesiraw ni waleyaw be jira walasa ka se ka farajagonkanli siraw lapiniw folenw sabati • Farajagonkanli cogo be se ka don k'a soro a ma siraw laben • Farajagonkanli siraw be se ka bo k'a soro magow ma kerengeren a kama • Farajagonkanli ye waleyali ye

1.3Farajagonkanli suguyaw

Farajagonkanli suguya dow file :

1. Farajogonkanli kebagaw ka mogow werew fara u yere kan, misali la senekelaw, ni didenmaralaw, ni cesabaato musow ka jekulu, ani nesigi warimarala ka jekuluw, ani jekulu minnu be baara ke keneya ni cenimusoya ani bange hakew ka jetaa sira kan.
2. Farajogonkanli marabolow la, misali la marabolo do ka didenmaralaw, ONG/OSC ani senekelaw;
3. Farajogonkanli sira sinsinlen don lapini minnu bolen don jogon fe ;
4. Farajogonkanli siraw minnu sinsinlen don maracogo kan, misali la seben te minnu bolo, minnu jensennen don sigidaw la walima yoro kelen na.

1.4 Farajogonkanli nafa

Farajogonkanli nafa ka bon sira damadow fe

- Farajogonkanli be ke sababu ye jekuluw ka jogon lakodon kini ni numa fe (misali la kenyereyew be ke jetaa hake kelen na ani baarajedoncogo kelen na k'a ta sanfe fo duguma ani ka baarakejogonw sen don a la.
- A b'a to jekulu ka bo kow kalama, ani wulikajow ani hakilinaw yelemali, taabolo kuraw ani o jogona caman.
- A b'a to u ka se ka donniw ni hakilina nataw soro jogon bolo (donni ni faamuyali) jetaa hakalinaw kan.
- A b'a to u ka baarakeminen soro ani ka u fanga fara kenyereye jekuluw ta kan walasa ka baaraw ke baara minnu be mogow bee nafa ni jekuluw sen donna a baara la.

1.5 Farajogonkanli nafa n'a geleyaw

Jekulu minnu sen be Farajogonkanli na, olu be nafa dow soro i n'a fo :

- Ka kunnafoniw soroli nogoya, ka do fara u ka kalanw ni yiriwaliw ni donniw feerew ani baarakeminenw kan ani o jogona caman, misali la jogonyew nogoya ni kalanw keli, jekogonya ni baaraw bolodaliw jefoliw. A b'a to do ka fara jekuluw ka baara jani kan k'a sababu ke u ka nsekow ye.

- Dɔ be bɔ baarafilake la
- Jekulu be u bolo di jɔɔn ma donni siraw kan ani nsekola ni wari labaara feere la
- U be bɔ a kalama ko u ka baara dɔ ye suguya kelenw ye ani dɔ te kelenw ye, ka yeɛma taabolo don walasa ka bɔda werew jira walasa ka o dingɛ lafa.
- U fanga be fara jɔɔn kan walasa u ka baara lapini nɔ ka ye demɛpini, ni waleyaw ani hakilina yeɛmaw).
- A be se ka jekulu suguya dɔ jɛ jira jɔɔna i n'a fɔ musaka bola ni baara jɛdonbagaw ani minnu mako be demɛ na.
- Minnu ka kow ye suguya kelenw ye, a be ke demesɔɔ sira ni latiminadiyali ye olu ma u baara kɔnɔ.

Geleya minnu b'a la :

- jɛjɔɔnw ka famuyalibaliya ni hakilina juguw ;
- bolodonnkɔnɔ ani yeremine farajɔɔnkanli na ;
- musaka ntanyaw farajɔɔnkanli na ;
- baarakelaw ka sigasigali jɔɔna farajɔɔnkanli na
- yɔɔw janyali jɔɔna
- u ka hakilinaw ni jamana marabagaw taw te jɔɔn ta
- geleyaw telefoni welew la (u te jɔɔn wele ka sɔɔ, bɔbɔ jɛsɔɔbaliya)
- ni taabolo ni lada ma jɔɔn ta
- jɔɔn sama-sama jɛmɔɔya jini.

1.6 Farajɔɔnkanli demenanw

Fɛn minnu be nɔɔya don Farajɔɔnkanli na :

- ka ben kuntilena kelen ni lapini kelen ka (sisan ani taalen jɛ) bɛɛ ye;
- ka baaraw boloda, baara minnu be jekulu mɔɔw bɛɛ nafa ;

- ka mɔɔɔ damadama suganti minnu hakilina tali ni kow ɲemɔɔɔya la ani a baaraw labenni na ;
- bɛɛ ɲɔɲɔɲ n'a danyɔɲɔ n'a ka baara ketaw ka dɔn ani jekabaara kecogo ;
- bɛɛ ka kuntilena kelen ta, bɛɛ k'i yere ke a keɓaga ye ani k'a baara diya i ye ;
- jokow : kɔnɔnanjeya, tileniya, ni hɔɲɔnya, ni timinadiya, walawalali ani baara kanu, ni hakilisigi, waleɲumanya, ka mɔɔɔ tɔw ka lapini famuya, ka ɲɔɲɔn ka nafaw jate, danaya, u kana ɲɔɲɔn lamisenya, ka ɲɔɲɔn hine mine, ani ka yafa ɲɔɲɔn ka fiyew ma, k'i sigi ni tɔw ka kalan ye, ka saamen ɲɔɲɔn ma, ka ke ɲɔɲɔn nafalan ye, ka s'i yere la, ka nɔɔɔya ɲɔɲɔn ma, k'i bila kotigi nɔ na, ka ke ko ɲenamakela ye, k'a sigiyɔɲɔ n'a baarakeɲɔɲɔnw fara da, ka je ni yelemaw ye ani ka hakew dafa ;
- k'a bɛɛ ka ɲemɔɔɔya kecogo famuya ;
- kunnafoniw kana fara ɲɔɲɔn kan cidenya sira fe walima ni mɔɔɔ were ka deme ye ;
- kunafoniw kana jensen baarada ka siraw fe ;
- ɲɔɲɔnkunnafoni, ni kɔnɔnanjeya ni baaraɲɔɲɔnya (ka bɛɛ sen don kunnafonidi baaraw bɛɛ la)
- ɲɔɲɔɲɔɲɔ : Fararaɲɔɲɔnkanli mako be jekulu mɔɔɔw bɛɛ ka deme n'u ka danaya la
- ɲɔɲɔndafa ni jigisemeɲɔɲɔna ani ɲɔɲɔnkunnafoni sira ɲumanw ;
- ɲɔɲɔnkunafoni kecogo ɲuman baaraw kama ;
- tuma bɛɛ baaraw segesegeli koɲuman ɲɔɲɔnkunnafoni siraw fe ;
- baara in be ka mɔɔɔ minnu ye, k'olu sen don fararaɲɔɲɔnkanli na walasa baara layidu min tala o ka dafa;
- ɲɔɲɔnbonya ni bɛɛ ɲɔɲɔɲɔ ka dɔn ani baarakela bɛɛ ɲɔɲɔn deme ;
- tuma ni tuma ka hakilina di ɲɔɲɔn ma, ka ɲɔɲɔ kalan sira ɲumanw la ɲɔɲɔnkunnafoni siraw kɔnɔ ;
- bɛɛ k'a cesiri jama ka mako ɲeli kama ;

- keɓbankanw ka labato bee fe ;
- ka jatew bo ka je, mogo bee ka bila i ka mine konɔ, ka musaka do ke sonni ye ani ka deme fana ke walasa ka dafaliw ke.

1.7 Mogo minnu jayɔɔ ka bon baarakenɔɔnya la

1.7.1 Lasulikela

Lasulikela be ke misali juman walasa ka mogoɔw lasu ka ke kow kan. A be mogoɔw fara jɔɔɔn kan lapini do kan, wa ni o lapini y'a damine ka labaara, o y'ale ka baara bannen ye ola a b'a mabo ; mogoɔw teme n'u ka lapini labaarali ye.

Lasulikela be waati jan ke kunnafoni di la mogoɔw ma. A be ko lapini kunbabaw fo nka walawalali misen t'ale kunko ye. Kɔɔsili t'a kan waati bolodalen t'a la wa kuntilena ma diyagoya a kan : mogo were te jefoli ke.

Lasulikela be barika don mogo ka nsekolaw la ani k'a to u ka da u yere la ka baarake ka je.

A be sira labila ani ka ke sababu ye walasa u ka se ka u seko ke. Baarakelaw bee dajuru be ale bolo, wa te segesegeliba ke mogoɔw nofe. O be ke sababu ye mogoɔw ka baarakelaw ka hakilina kuraw ni yeɓema don u ka baaraw la.

1.7.2 kodilana

Jɔɔɔɔnya suguya bee mako be kodilanna tilennen kelen na walasa ka u ben ani ka u ka jew sinsin. Tuma caman na, jɔɔɔɔnw n'u ka baarakelaw be fili jɔɔɔn ka tije ma k'a sababu ke baara lapini ni nidugow fonni ye jɔɔɔn ko baara la. Ola u mako be mogo tilennen na min be se fokaben sabati u ni jɔɔɔn ce walasa u bee ka kuntilena kelen ta.

Kodilanna be mogoɔw deme ka nataw ye, u be laban min na ani ka u deme ka hakili jakabo ke u ka lapiniw be se ka sabati cogo min na. A be u hakili jigi u dalakanw na ani ka u hakili jigi u ka joda nafa lapini kunbaw la, ani ka u latiminadiya wa ka u nege ka ke u ka hakilinaw kan. Walasa o ka sabati, a be u deme u ka u fangaw ni u nijɔɔɔnce labaara, u ka baarakeminenw fara jɔɔɔn kan, k'a yere ke u ka baarakeden ye walasa dinge gere ani ka fiyen dilan min b'a to baara ka taa je. Jagoya don ale ka u lamen ani

ka u deme u ka jɔɔɔn lamɛn wa ka jɔɔɔn kunnafoni ka jɛ.

1.7.3 Sodansow

Sodansow ye jɛmɔɔɔw ye jɛkuluw ni denmisen jɛkuluw ni musojekuluw la. Sodanso ye mɔɔɔ ye min ye hakilina dɔ kanu, k'a sen don o hakilina lawaleyali juman na, ani ka tila ka mɔɔɔ werɛw sen don a la. Sodanso bɛ se k'a to ko dɔ ka kɛ ko ye ani k'a lataa jɛ barisa kolatigɛbaaw ka danaya b'a kan wa a bɛ baara kɛbaaw ka deme sɔɔɔ.

1.7.4 Kolatigɛbaaw

Olu ye mɔɔɔw ye sigida, yɔɔɔ dɔ walima jamana fanga (mara) b'u bolo ni u bɛ yamariya di walima ka dugawu kɛ walasa tɛmɛ ka se ka kɛ ni baara bolodalenw ye.

1.7.5 kolabenbagaw

Olu ye mɔɔɔw ye minnu ni sodansow bɛ baarake jɔɔɔn fɛ walasa ka se ka hakilina lawaleya.

1.8jɛjɔɔɔnyaw ni jɔɔɔnkunnafoni tɛmɛ siraw

Jɛjɔɔɔnyaw ni jɔɔɔnkunnafoni bɛ tɛmɛ sira dɔw fɛ minnu file :

Baara kun 1 : jɛjɔɔɔnw jɛnini walima u yɔɔɔ dɔnni

Yan, jɛjɔɔɔnw yɔɔɔ dɔnna, ka u nafa ni u hakilina dɔn, u ka jɛjɔɔɔnya lajɛniw dɔnnen don fana.

Baara kun 2 : Hakilina dilanni walima a bangeli

Ni jɛjɔɔɔnw jɛnna ni baarajɔɔɔnya ye, o ye hakilina sɔɔɔlen ye. Lajɛniw bɛ fɔ, ka bɛɛ ka baara jira, fɔkabɛn bɛ kɛ baara fɛɛɛw kan. Baara hakilina, a lawaleyali, a lawaleyali fɛɛɛw ni a kɛbaaw bɛ labɛn.

Baara kun 3 : Baara lawaleyali

Yan hakilina be lawaleyali i n'a fo ben kera a kan cogo min na. Ni baarakelaw ye baara damine, u be sin ka no ye.

Baara kun 4 : Baara jeni

Nin yoro la, jergonw b'a damine ka no ye u ka baaraw la olu do be fara jergonya sinsinni kan. jemogow kalannen don wa u be se baara la, wa u fana bena jemogow nataw kalan.

Baara kun 5 : baara yoro lacayali

Ni kunnafoni diyoro ye u dayelela yoro caman na, baara yoro caya. jemogow be u baara jemogoya ke ka je jekulu la, wa hali u ka jorgonkunnafoni siraw fana. U be mogow fara jorgon kan ani ka jemogow nataw kalan minnu bena u nonabila baara in na.

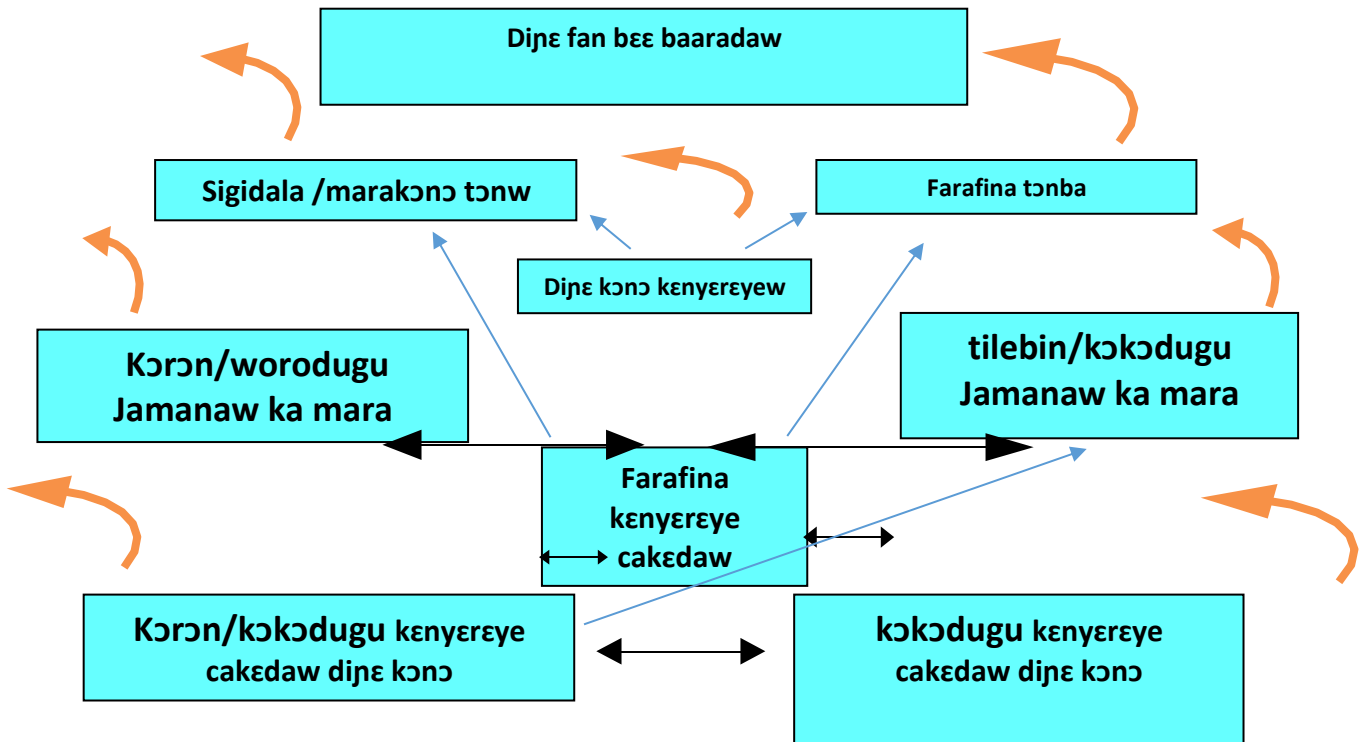
1.1 ƙɔƙɔnkunnafoni ni jɛrɔɔɔnya : Pincer ta ƙɛcogo

Pincer ta ƙɔƙɔnkunnafoni siraw ye minnu kolosolen don ƙɔƙɔna hakilina seɓe jumanw kan diƙe fan beɛ la. A be se ka lawaleya jamana ƙɔɔ walima sigida la. U be se ka u bolo di ƙɔƙɔn ma ani ka baara yɔrɔw sigi sen kan min be demɛba don demɛpini la, barisa u be mɔɔ caman sama ni u hakiliw ye sira dɔw la i n'a fɔ kenɛya ni bangeli sira.

Pincer ta sigilen don ƙɛcogo fila kan :

- Ka kenɛreye cakedaw ni jekuluw ni baara sɔrɔɔbagaw sen don a la, ka u bila a baara la ani ka u fara ƙɔƙɔn kan.
- Ka u lanata ni hakilinaw ye kolatigeɓaaw lajiniw ye ani kunnafoni diyɔrɔw ni jamama yɔrɔ

Nin ye Pincer ta ƙɛcogo ja

Ka faraɓogonkanli sigi sen kan ONG ce

ONG jayɗo/pinini ka pɛsi faso cakedas ma (Minisirisow, wasabulon, politiki tonw)

PINCER : demɛninicogoya numan don diɓe bɛɛ koɗo

Kalakise ninnu bɛ u ka halikina pɛsinfan jira ani hakilina pɛsinnen don jamakulu min ma.

Ɗonw bɛ bolo di ɓogon ma jamana fan bɛɛ walima sigida do la barisa yamariya bɛ u bolo k'a ke. U bɛ bolo di ɓogon ma ɓogon ka sigidaw la, u ka maraw la, ani diɓe fan bɛɛ fe i n'a fo farafina tilebin yanfanfe tonbaw i n'a fo (CEDEAO), farafina tonba. Ɗon ninnu bɛ fara ɓogon kan hakilina kerɛnkerennen do de da la.

Ɗon dow i n'a fo diɓe koɗo ton min bɛ hadamadenw ka hakew demɛnini (Amnesty International), ton min bɛ kungokoo jira latanga (Greenpeace), ton min bɛ kunkoo baganw lakana (le Fonds mondial pour la nature), ninnu ye diɓekooɗon misaliw ye. Nka ton caman werew bɛ yen minnu bɛ dakana geleya suguya werew keɛ i n'a fo geleya minnu bɛ jago ni sene koɗo ani geleya minnu bɛ ji ni saniya ni keneya ni denmisenw ni musow kunkan.

Mogow walima jekulu bɛ se ka u yere ka hakilinaw kolokolo u ka jamana daron de koɗo. diɓe koɗo jamana ka lasigidenw minnu sen bɛ sigikafow la, de bɛ hakilina latige.

Farafin minnu ka jamana ye fanafina tonba den ye, olu bɛ se ka u hakilina kolokolo o tonba ɓogonye soba koɗo ni a baarakela koɗo. ola sa, kenyerɛye jekulu kelen kelen bɛ bɛ folo hakilina kolokolo a ka jamana.

Farajela kenyerɛye jekulu ni worodugu kenyerɛye jekulu minnu bɛ demɛ don mogow ma fu, olu bɛ se ka kenyerɛye jekuluw demɛ ka u hakilina layiriwa k'u ni jamana were kenyerɛye jekulu bolo dilen don ɓogon ma. Musakaw dilen ko, kenyerɛye jekulu bɛ se u fanga sinsin fen dow ma i n'a fo :

- Ka diɓe koɗo fenw don ni u jini u segesege ani sigikafow cogoya jamanaw koɗo ani farafina ;

- Ka tonden jɔgɔnw ke baarakela lakodɔnnenw ye ani ka baaradaw sigi fantan jamanaw la ;
- Ka u sekɔrɔma dondon u ka nsekolaw ni ka jokow sira kan ;
- Ka u ka kolatigeɓaga jamana ni farafin jamanaw ka jɔgɔnsɔrɔ sira lanɔgɔya ;
- Ka u jɔ ni demɛninibagaw ka taamaw musakaw ye walasa u ni diɓe kɔnɔ kolatigelaw ka se ka jɔgɔn ye ;
- Ka fɛn kelenw laben ani ka u laɓe jɔgɔn fɛ hakilinan jumanw kan.

Kunnaɓoni jensenni sira fɛ, worodugu yanfan ka kenyerɛye jɛkulu bɛ se ka baaraw boloda :

- Ka kunnaɓoniw bɛ sigi bɔɔɔɔ kelen kan ;
- Ka se kunnaɓoni disira dɔw waati kerɛnkerennen dɔw la walasa ka se ka demɛnini ke;
- Ka jɛ ka lakofɔli ke jensen jamana ni jamana ;
- Ka musakaw di jamana ka lakofɔli siraw kama fantan jamanaw la.

Sigidala jɛkuluw ka tɔn min sigilen don hakili jakabɔ kama bangekɔɔsi kan farafina tilebin yanfan tubabukanfɔ jamanaw la, olu de ye sigidala jɛkuluw ka tɔnɓemɔgɔ ye min bɛ baara ke KENYA NI cɛnimusoya ANI BANGE HAKƆW la wagadugu ka jɛkulu jamana 9 na- ni olu ye Mali, Laginɛ, Burukina, Nizeri, Senɛgali, Benɛ, Togo, Moritani ani Korowari. Nin jɛkulu ni jɛkulu wɛrɛw bolo bɛ jɔgɔn bolo diɓe kɔnɔ i n'a fɔ [Family Planning 2020 \(FP 2020\)](http://www.familyplanning2020.org) www.familyplanning2020.org

TILAYɔRɔ 2 NA: DEMɛNINI NI DEMɛNINI BAARAW BOLODALI KENYA NI CɛNIMUSOYA ANI BANGE HAKƆW KAMA

Ede, Pays Bas – Marisikalo san 2010

2.1 Demɛɓini ni demɛɓini waleyaw hakilina

2.1.1 Demɛɓini ɓɛɓɓi

Demɛɓini ye fɛɛɛ ye kenyerɛye jekuluw, warɓini jekuluw, kunnafonidisiraw, jamakulu walima kolatigɛlaw be minnu ke walasa ka se ka hakilina do kolokolo walima ka yeɓmaw don nati.

Lafasali ɓɛɓɓ cogow ka ca wa a kecogow ka ca fana.

Demɛɛɛni ye fɛɛɛɛ ni waleya dɔw kɛli ye walasa ka yeɛɛma numan don kow la : sɔɔɔ nasira, sigi kɛcogo, mara kɛcogo, taabolow ni ladaw marafacogo, sigiyɔɔɔ cogo bɛ yeɛɛma jamani kolatigɛlaw ka hakilina falɛfalɛn ye. « ka bɔ ka dɔ la min man di u ye ka u yɛɛɛ sɔɔɔ dɔ wɛɛɛ la min ka di u ye »

Demɛɛɛni ye kuma tali ye, ka hakilina numan dɔ kolokolo jama la ani ka kolatigɛlaw bila sira fɛɛɛɛw sɔɔɔli la.

O la, an bɛ se k'a fɔ ko demɛɛɛni ye fɛɛɛɛ bolodalen ye walasa ka hakilina dɔw di kolatigɛlaw ma u ka sariya kisɛw, benkanw labɛnni na ani musakaw tilali la ani tuma min na u bɛ njanिया kuraw ta min bɛ nɔ bila hadamadenw ka sigi la.

Gafe in kɔɔɔ, mɔgɔw benna a kan ko demɛɛɛni kɔɔɔ ye waleyaw bolodalenw faralen numɔn kan walasa ka hakilina dɔ don jamana maraninina ni jamana marabagaw la walasa ka yeɛɛma numanw don u ka kow la. U b'u jija ka njanियaw tali baaraw ka kɛ bɛɛ nɛna (walima jama fanba), ani hakilinaw ta minnu bɛ kɛ sababu ye ka fantanw ni denkerɛɛɛ mɔgɔw lakana.

Demɛɛɛni hakilina lapini kumbaba dɔw file :

- Ka baarada dɔ ka hakilinaw ni a nɛkuntilena n'a ka baara bolodalenw yeɛɛma ;
- Ka kuma jama nɛma walasa ka hakilina dɔ demɛɛɛni ;
- Ka kuma, ka sigidalajama hakilina jigi baara numan dɔ keli la ani ka u bila sira fɛɛɛɛ sɔɔɔli la ;
- Ka maratigi lasu ka kɛ hakilina dɔw kan walasa u ka njanियaw ta ;
- Ka kumalasigi kun kɛ geɛɛya dɔ ye, ka fɛɛɛɛ caman fɔ, ani ka demɛ siraw baara sigi sen kan geɛɛyaw ni u kumbɛnni kama.

Fen dɔw be yen minnu te wele ko demɛɲini i n'a fɔ:

- Ka kolatigela ɲinika ɲɔgɔnye sen fe ;
- Ka demɛ kunkuruni ɲini fantan walima mɔgɔ joginnen ye ;
- Ka dɔ fara sigidala jekulu ka baara kan ;
- Kunnafoɲi lase ni lamɔ ;
- Ka sigidala jekulu kofɔ jamana marabagaw ye walima waritigi ye ;
- Ka sigidala jekulu ka baarabolodalenw kofɔ jamana marabagaw ye walima waritigi ye ;
- Ka mɔgɔw lafamuya walima ka dɔ fara u ka famuyali kan baarabololenw kan ;
- Ka musaka bɔli walima a farali ɲɔgɔn kan

2.1.2 Demɛɲini waleya kɔrɔ

O ye demɛɲini sira walima a fɛɛɛ dɔ ye min kɛcogo ye ka mɔgɔ lamɛlenw kumaɲɔgɔnya i kelen ni n kelen, i n'a fɔ depitew, faama kankɔrɔsigila, kiiritigelaw ka ɲemɔgɔ, minisiri ɲemɔgɔ, kulu dɔ ɲemɔgɔ (kulu dɔ peresidan), hali jamana ɲemɔgɔ, o n'a ɲɔgɔnaw.

Kumaɲɔgɔnya be ke u fe walasa ka u lasɔn hakilina dɔ, sariyakise dɔ, ani yeɛema dɔw ɲɔyɔrɔ n'u nafa kan, minnu tali ka ɲi.

Ko minnu te demɛɲini waleya ye

- Ka to ka taa bɔ mɔgɔ ye, (yɔrɔdumankɔnɔya)
- Fan kelen demɛbaaya,
- Koronni,
- Kuntillennan kelen te mɔgɔfɛbaro min na,
- kosegesɛge ani koɲɛɲini,
- masalaw ni ɲɔgɔndajali sigida ka geɛyaw kan,
- ɲɔgɔndajali sigida ka warikogeɛyaw kan,
- ka mɔgɔ ka demɛ n'a hakilina ɲini,
- kumaɲɔgɔnya demɛɲinilama.

Demɛɛɛɛni ni demɛɛɛɛni waleyaw singali ɲɔɲɔɲ ma

Demɛɛɛɛni ni demɛɛɛɛni waleyaw fɛn dɔ ye kelen ye nka dɔ tɛ kelen ye

fɛn minnu ye demɛɛɛɛni waleyaw dɔɲɔɲ ye	fɛn minnu ye demɛɛɛɛniw dɔɲɔɲ ye
<ul style="list-style-type: none"> • Ko dogolenw; • Sigikafɔ minnu b'a jira ko jekulu fila bɛɛ ka hɛɛ bɛ baara kɛli la ɲɔɲɔɲ fɛ; • Sigikafɔ kɛlɛnan, ɲɔɲɔɲa ni kuntilena kelen kan • Ka jɛ ka baarake ɲɔɲɔɲ fɛ walima bɛɛ k'i ɲiyɔɲɔ kɛ: sɔɲɔ ka tila cɛman, ɲɔɲɔɲɛ sirataama 	<ul style="list-style-type: none"> • Ko min dogolen tɛ ; • Kumapɛfɔw ni demɛɛɛɛniw min bɛ jama nafa ; • Sigikafɔ ni hakilinajira gɛlɛnw demɛɛɛɛniw ni sira dɔw tali la ani kankari gɛlɛnw.
<p>u fila ka baara ye kelen ye fɛn minnu na</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • U cɛsirilen don u ka baaraw fɛ • U ɲɛsinnen jamakulu minnu ma : kolatigɛlaw ni maratigilamɔɲɔ ; • U ka baara tɔɲɔ sɔɲɔbagaw : denkerɛfɛ mɔɲɔw (sɔɲɔ man ca nka a bɛ nafa ka bon sɔɲɔ yiriwali la) ; • Kuntilena ni demɛɛɛɛni . 	

2.2 demɛɛɛɛni kɔɲɔ kenɛkan ta

Mɔɲɔ caman ni jekuluw bɛ lasafali kɔɲɔ kɛ min ye o tɛ. o bɛ kɛ sababu ye fili ka don demɛɛɛɛni waleyaw la ani ka u ni waleyaw wɛɛɛ ɲagami ɲɔɲɔɲna jamanalajɛ ni baaraw la. Dɔw bɛ demɛɛɛɛni kɛ waleyaw taabolo walima u kɛcogo ye. U ni ɲɔɲɔɲɛ danfara ye u ɲɛsinnen don jamakulu min ma, u ka laɲini, u ka baara kɛcogo ni u waleyaw ye nɔ minnu bɔ.

Hakilinaw	Baarakela/Tɔn	Baara ɲesinnen jamakulu min ma	Lapini bolodalen	Baarake feereɯ	Jaabiw jateli
kunnaɲoni jensen ni ɲɔɲɔn lakalan ni ɲɔɲɔn kunnaɲoni walasa ka jogow yeɓema	Baarakelaw	•hadamadenw •Sigida jamakulu dɔ (cɛw, musow ani denmisenw)	Ka mɔɲɔw lafamuya walasa u jogow ka se ka yeɓema	<ul style="list-style-type: none"> • Jamakulu beɛ n'a ka minɛcogo • Kunnaɲoniw cerili • Ka kunnaɲoni ɲesin sigidala mɔɲɔw ma • Laadala kunnaɲoni disiraw • 	<ul style="list-style-type: none"> • Dɔnni ni taabolo kuraw sɔɔli ani jogo yeɓema min ye taamasiyenw • Jamakuluw kumaɲɔɲɔnyali baaraw keli hake kan
Mɔɲɔw ni ɲɔɲɔnce jeɲɔɲɔnyaw	Feereke cakedaw	Fenw labaaralaw	ka baarada yiriwa ani ka dɔ fara a ka feerefenw hake kan	<ul style="list-style-type: none"> • Mankutuli caman (arajola, tele la ani kunnaɲoni gafew kɔnɔ • Jamaje ɲenaje 	<ul style="list-style-type: none"> • Ka tɔɲɔ ɲuman ɲini jama fe baara la • Ka feere hakeɯ caya • Ka feere keyɔɔw caya
Jama farali ɲɔɲɔn kan	Sigida tɔndenw ni tɔnw	Sigida mɔɲɔ ni ɲemɔɲɔw	ka sigidalamɔɲɔw demɛ u ka se k'a ka mako telinmanw dɔn ani ka baarake u kan	<ul style="list-style-type: none"> • Ka taabo mɔɲɔw la da ni da • Dugu ka ɲɔɲɔnyeba • Ninini ni laben feere minnu be beɛ sendonni sinsin(MARPP) 	<ul style="list-style-type: none"> • Baara keɲcogo ni a jaabiw geɓeya kan • Baara taabolo

Demɛɲini	<ul style="list-style-type: none"> • Sigida • Koɲɛɲini cakɛdaw • Sanfɛkalansow 	Jamana cakɛdaw ni kolatigɛlaw	Ka mara taabolo yeɛma, ka baaraminɛn tilacogo falɛn	<ul style="list-style-type: none"> • K'i sinsin kolatigɛlaw la minnu na se ka mɔɔɔ lafaamuya • Demɛɲini laɲini • Ka ɲɔɔɲyew ke ni kolatigɛlaw ye • Ka kuma jama na (baro, ɲɛɲajɛw) 	<ul style="list-style-type: none"> • Baara kɛcogo taamasiyɛnw • Kunnaɲoni disiraw ka segesɛgɛli • Ka kunnaɲonidilaw kumaɲɔɔɲya • Ka baro kɛrenkerɛnnɛnw sigi • Ka to ka mɔɔɔ ɲininka u ka hakilina na • Mara taabolo, ni sariya ni benkanw ka gafe laban
-----------------	---	-------------------------------	---	--	--

Nin walan in dilanna ni gafe ye min tɔɔɔ ye: lasafali ni demɛɲini waleyaw. Kɛcogo don walasa ka hakilina fili kolatigɛlaw sen kɔɔɔ walasa u ka fɛn dɔ bolo da, SNV y'a labɛn san 2009 , desanburukalo la.

2.3 Demɛɓini ka laɓiniba

Demɛɓini sigilen don Kuntilena geleya dɔ ani laɓini saba dɔɔɔn kama

Geleya	Demɛɓini ka laɓiniba
Kuntilena ni sariyakise ni benkan ntanya	1. Ka Kuntilena dɔ ni sariyaw ni benkan sigi sen kan.
Kuntilena ni sariyakise ni benkan dɔ dafabaliya	2. Ka yeɓema dɔw don Kuntilena dɔ ni sariyaw ni benkan sigilenw na.
Kuntilena ni sariyakise ni benkan dɔ labaarabaliya walima girinyabaliya	3. Ka Kuntilena dɔ ni sariyaw ni benkan sigilenw lawaleya ka je

2.4 Demɛɓini na

Sigidalajekuluw ni kenyerɛyejekulu, tɔndenw ka kan k' a to u kun na ko ɲanya tali hake dɔ la, o be nɔ bɔ ka tɛme hake dɔ kan. Ola walasa demɛɓini ka je, a ni ka yeɓema don sigi dɔ la, a ka fisa k'a ke hake caman na. Danfara be a hakew ni jɔɔɔn ce ka da geleyabaato jekulu kan, u ka geleya suguya ani demɛɓini jeɓinnen don jamakulu min ma walima kolatigelaw minnu ka kan k'u ka hakilina laban di geleya kunbenni na.

Demepiniyɔɔ		Walebolodalen	Jama/ kolatigela
1. Dukɔɔ		<ul style="list-style-type: none"> • cɛw ni musow ani denmansaw ka joko ni taabolo yeɛma. 	Cɛ ni musow
2. Mara walima sigida la	Dugu kɔɔ	<ul style="list-style-type: none"> • Ka sira puman don laadaw, hakilinaw, kolatigew, taabolo kɔɔw la. 	Dugutigi, dugu tɔnw
	Cakɛda bolofara	<ul style="list-style-type: none"> • Ka bilasirali kɛ ko telimaw sugantili la • Ka bilasirali kɛ hakilinaw lawaleyali puman ni sariyakisew sigili ni ɲaniya werew tali la • Ka yeɛma don hakilina ni sariya jengennen 	Cakɛda bolofara dɔ, Cakɛda bolofara ɲemɔɔso
	Sigida la	<ul style="list-style-type: none"> • Ka bilasirali kɛ ko telimaw sugantili la • Ka bilasirali kɛ hakilinaw lawaleyali puman ni sariyakisew sigili ni ɲaniya werew tali la • Ka yeɛma don hakilina ni sariya jengennen 	sigidalaKuluni dɔ, sigidalaKulun ka ɲemɔɔso
	Faaba la	<ul style="list-style-type: none"> • Ka bilasirali kɛ ko telimaw sugantili la • Ka bilasirali kɛ hakilinaw lawaleyali puman ni sariyakisew sigili ni ɲaniya werew tali la • Ka yeɛma don hakilina ni sariya jengennen 	Faaba baarakɛla, a mɛeri
<ul style="list-style-type: none"> • Jamana bɛɛ walima a cɛmance 		<ul style="list-style-type: none"> • Ka bilasirali kɛ mara kɛcogo ni sariya tali ni sɔɔw tilacogow la ; • Ka demɛke hakilinaw ni sariyakisɛ ni sɔɔw tilacogow kan • Ka yeɛmaw don fɛn dɔw la i n'a fɔ sariyakisew ni benkanw, ni mara taabolo, baara taabolo n'u 	Wasa bulon, jama ka mara bolo, minisirisow, jamana cakɛdaw, polisiso, sɔɔdasiw, kiiritigɛsow.

Demepiniyɔɔ	Walebolodalen	Jama/ kolatigela
	<p>ƙecogo ni yiriwa feerew laben cogo ni minisiriw ka kolatigelenw ni bilasirali gafew kunnafoni leterew, ani sɔɔ tilacogo.</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • jamana mara bolofaraw 	<ul style="list-style-type: none"> • Ka ƙecogo ta walima yeɓmaw don fen dɔw la i n'a ƙɔ sariyaw, kumakanw, benkanw, baara bolodalenw, benkanw mara bolofara ƙɔɔ. 	<p>Mara bolofara ƙɔɔ tɔnw i n'a ƙɔ farafina tɔnba, ani (ICCGL, TPIR, EALA, COMESA, EAC, CPGL)</p>
<ul style="list-style-type: none"> • Dije ƙɔɔ 	<ul style="list-style-type: none"> • Ka ƙecogo ta walima yeɓmaw don fen dɔw la i n'a ƙɔ sariyaw, kumakanw, benkanw, baara bolodalenw, benkanw dijeƙɔɔ. 	<p>Dijeƙɔɔ tɔnw, dijeƙɔɔ tɔnba ka bolofaraw, dijeƙɔɔ warimarabondaba, dijeƙɔɔ waribondaba</p>

Nin hakilina ninnu bɔra farafina benkan gafe ƙɔɔ a be ƙɔ min ma ko Baarake gafe walasa ka farafina senkelaw demɛ, :san 2012, gafe jɛ 27.

2.53 Demɛɛɛni labaaracogow 3

A ka c'a la demɛɛɛni kecogo saba de be yen ka da kow n'u kecogo fe :

- **Bansira**

O de k'i ban jamana marabagaw ni mɔgɔ tɔw ka fɔta ma k'a sɔrɔ i ma hakilina were fana di.

- **Sɔnsira**

O de ye i ma hakilina di, i ma waleya boloda nka k'i sigi ka tɔw ka hakilinaw makɔnɔ (jamana marabagaw, ni fanga jininaw ani kolatigela werew ka hakilina) k'o ta k'a lawaleya.

- **Ka kotigiya ta**

O de ye ka sigida ka geleya ninnu k'a don jekulu b'a fe ka baarake min kan ka k'i yere ta ye, k'a segegege ani ka feerew jini ka sɔrɔ k'olu da kolatigelaw jekɔrɔ. Nin kecogo laban in de ka ji min b'a to geleya ka se ka don ba la ani k'a demɛɛɛni feerew boloda. Ale de ka ji ka teme tɔw kan barisa o ka jatew n'a jeni ka kene geleyaw la lakofoli la n'a demɛɛɛni la. O de sigidala jekuluw ka cenimusoya ni keneya ani bangeli ka hakew demɛɛɛni la.

2.6 Demepini ni sigidalamogow ni jetaa cesiraw.

- Demepini ni sigida

A ka c'a la sigida ye fen caman faralen ye jɔgɔn kan, i n'a sigiyɔɔ ni kodilannaw ani baaradaw, minnu sigilen don fen dɔw, ni mara taabolo ni ko dɔw te kelen. Jekulu caman be se ka sɔɔ sigida kelen na i n'a fɔ jekulu minnu be u yere ka here jini, kenyereyejekuluw jetaa kama, marakɔɔjekulu, musojekulu, dinejekulu, baaradatigi jekulu, baarakela jekulu, jɔgɔndemejekulu, sigidala wulikajɔjekulu, kenyereye cakɛda jekulu, jekuluw ka tɔn ani jamanacakɛdabaw.

Ka jamana demepini, o kɔɔ te k'i tugu jamana marabagaw kɔdogobagaw ka kumakan dumanw kɔ ten. Sigidalamogow nafa n'a jɔyɔɔ ka bon jamana kɔɔ i n'a fɔ sariya labatoli, tilenniya mogɔ ni jɔgɔn ce, mogow ka hake tangali, jelenya forobafenw kanani na, beɛ ka k'i ka hake sɔɔ mogoya ni nafolow la.

Ola, a dɔnnen don ko jamanadenw jɔyɔɔ ye naani ye mara segili la so :

1. Ka marabolow ka nafasɔɔ siraw demepini
2. Ka jamana jɔyɔɔ fa marabolo kɔɔ kalan, keneya, saniya ani sene nasiraw fe
3. Ka ke jamana jɔgɔn ye jetaa, sɔɔ, fanga seginni kecogo juman labenw na
4. Ka ke jamana ka baara keta kɔɔsibaa ye

Beejefanga na, jamanadenw jɔyɔɔ ka bon, i n'a fɔ demɛninibaa ani kɔɔsili kebaa (jɔyɔɔ 1 ni 4) jamana ka baarakelaw ka jɛmɔgɔw ni lasigiden numanya la. Kɔɔsili kɛla ka baara be damine ni jamana ka taabolo ni kalata kɔɔsili ye nka a baara ka bon ni nin bee ye i n'a fɔ a dɔ ye ka taabolo kɔɔsi tuma bee, ka fen tigiya lakana, ka baarabolodalenw lawaleya, ka tilenniya kɔɔsi, k'i sen don nafolo bɔtaw jateli ni baaraw kecogo numan na.

A ka ni maraseginso ani beejefanga ka kow kɔɔsili cogo numan kalifa jamanadenw na, ani ka u yamariya u ka a fiyenw fɔ ani hakilina kuraw di jamanaden bee sen be min na. O de ye demɛ yereyere ye. Nin de ye fen numan ye min nafa be se jamanaden bee ma. Ola, a jirala don temenenw na ko mɔgɔw tun t'a dɔn ko nin y'u jɔda ye ani k'a jini k'u sen don a la. Fɔcogo were la, jamanaden bee t'a jɔyɔɔ fa waati bee la, wa u jɔyɔɔw ma jeya u ye walima ka jira u la tuma bee fana. O b'a jira ko sira minnu be jamanaden ni demɛnini ce, u jelen don wa u kanunen don.

Fen minnu dɔnnen don jamanadenw

O de ye

- Ka to ka ye jamama yɔɔw la sigi kɔɔɔ;
- K'I yere sɔɔ jamana, sugu ani du ce ;
- A te woloma don ce w ni musow ce, jamanadenw ni jɔgɔn ce walima jekuluw ni jɔgɔn ce ;
- A be jekuluw sigi bee n'i ka ka lapiniw cogoya la
- A be u ni jɔgɔnce sira bɔ walasa u bee ka lapiniw ka ke kelen ye.

Sigidala jekuluw :

- jekulu minnu ka taabolow ye kelen ye ;
- u dulonnen te jamana na ani waripini jekuluw la
- u baaraw sigilen te waripini kama
- u be mɔgɔ su ka ke u ka nafaw la
- u be baara ke ka da u ka lapini sɔɔli kama, bee k'an ka baara nafa sɔɔ
- u 'a lapini ka ke jamana ka baarakela ye walima ka jɛmɔgɔya jini, nka u ka lapini ye k'u sen don jamana ka marataabolo ni beejefanga hakilinaw la u yere ye.

2.7 Demepini ni jama hakilinaw

- **Demepini ni jama hakilinaw**

Demepini ye ka mɔgɔ dɔw bila sira walasa ka jamana baara bolofaraw ka hakilina ni waleya dɔw yeɓema. O ye fen belebele ye sigida jeni na. Mara ni jogow ni fanga ni mɔgɔ ni jɔgɔn ce, ani baara bolofaraw jeni baara don,

O de ye jekabaara fɔɔfɔɔ ye ani k'a to ko jamana marabagaw be jamanadenw ka hakilina dɔn jamana fan bee la. A kun ye walasa jamana marabagaw ka tilennibaliya ni damakeɓebaliya, mɔgɔw ni jɔgɔn ce danfara ni mɔgɔw ka hake tangali ni telinniya mɔgɔ ni jɔgɔn ce ani sigi ko jengennenw latilen walasa jamanaden bee ka se k'a jɔyɔɔ fa ani k'a ka hake sɔɔ.

Walasa demepini ka barika sɔɔ, an ka kan k'an sinsin jogo yeɓemata kan ani hakilina minnu bolodala a kama, k'olu faamu ka je ani yeɓema in labaaracogo.

- **demepini ni yiriwali**

Sɔɔ ni sigida yiriwali la, demepini ka kan ka ke ni hakilinaw tali walima u yeɓemali ye walima sariyaw ni jogow yeɓemali, ani ka sɔɔw tilacogo je walima fen o fen be na jetaa ye sigida la, o ko o yeɓemaw lakɔɔsili ni u labaarali. A ka ca a la o kow da be jira kow latogɛbagaw la i n'a fɔ fangapininaw, wasadenw, minisiriw ni jamana baarakela jɔyɔɔtigibaw wa a be jira fana kenyerɛye cakɛdaw ani yiriwali cakɛdaw la ni hakilina talenw be se ka nɔ bɔ olu yiriwali ni sigida lahalaw la. Deme min be jɛsin fantanw ma, o ye yiriwali bakuruba ye, o b'a jira ko deme ka kan ka sinsin hakilina talenw ni waleyaw ma minnu be fisaya mɔgɔw ma fantanya be minnu na walima minnu be a dingɛ da la, ani tilennibaliya suguya bee keɓe wa ka lujuratɔw deme. Ola, a ka fisa marabagaw ka hakilina n'a sabatili taabolo faamuya min b'a to u be se k'a geɓeyaw n'a nafaw segeɓe sigidalamɔgɔw ka sɔɔ n'u ka yiriwali sira kan.

demepini ni yiriwali jɔgɔnsɔɔ yɔɔ be demepinicogo dɔw jira, minnu be ke tuma bee, k'a ta geɓeyaw sababu jinini na fo ka taa se waleya bolodali hakilinaw kɔɔsili ma, sigikafɔ, benkanw jinini, lapiniw tali, baara bolodalen kura jɛjiracogo min be jamana marabagaw bɔ a kalama ani ka jɛsin hakilina kuraw, baara bolodalenw ni yiriyali baaraw ka jɛsin

fantanw ma.

2.8 Demejini nebilabaaraw

jinicogo kelen te jama ka hakilina deme cogo numan na dipe kɔnɔ. A ka kan ka ke jona, k'a laben ka je, bonya kɔnɔ ani k'a ke ka je. Ola sa, baara folo min be ke, o de ye ka kekun segesege, k'a don, wa demejini sira numan do tali nafa ka bon wa u ka kan ka labato sigidala jekulu bee fe.

- Demejinikun segesege

A nafa ka bon walima a diyagoyalen don, jekulu walima ton min bena segesegele ke, u ka to ka u yere kofile u ka baara la ani ka deme jinikun segesege, segesegele min sen fe a be a demeni baaraw ke sani a ka feerew ke ani ka demeni baaraw damine. Kerefe sababuw ni kɔkan ta minnu be kow je walima k'u tije, olu donni b'a to baara keta b'a yere jira minnu be no bo. o koro ye ko jina man kan ka ke segesegeleliw ko.

I n'a fo an ka kuma temenenw na, segesegele be an sekow ni an desekow kan ani sababu numanw ni Geleyamayoro fana ni o segesegele be wele angilekan na no ***(Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats = SWOT, k'a fo tubabukan na ko forces, Faiblesses, Opportunités, Menaces)***.

Nin ye hakilina ye an ka yerekoro labenw ni kenemataw bee kan, ani an ka laben kun folo walasa an ka se k'an fen caman ke ani k'an fori ka bo geleyaw koro demejini in laben n'a jiniwaatiw la. Nin segesegele kofolen suguya b'a to an k'an hakili to an ka dontaw kecogo don, ani an ka seko werew walasa baarake sababu numan sorowaatiw la ani geleya ninu kunben baara keyoro n'a lamini na. Baara kecogo, a taabolo ani a minecogow ka kan ka ke ka da segesegeleliw jaabiw kan walasa an ka demejini ka ke ka je.

Tɔn seko n'a deseko ye jumen ye? sababu pumanw ni geresgetins jumenw be an ka demepini baaraw la, geleya walima hakilina do dannen ko?

a) Yerekɔɔ segesegeliw-sekow ni desekow

A dogoyalenba ye fen wolonfila ye minnu ka kan ka segesege : **jotigiya, danaya, waribɔdaw, labenw, baarakeɔɔɔnya ni mɔɔ wewew ye, baarakelaw ani musakaw.**

An bena dooni fo nin fenw ni an ka jekulu cesira kan kelen kelen

Fen segesegetaw	An b'a yere pininka an jekulu walima an ka ton Lahala minnu na
jotigiya	<ul style="list-style-type: none"> • An ka jekulu be jon toɔla ? • Jon be son k'an lamen nin geleya sugu ninnu foli la ? • Jon b'a jira ko an t'an jo fe ? • An be se ka do fara an ka jotigiya kan cogodi ?
danaya	<ul style="list-style-type: none"> • An kunnafoni disiraw n'a minenw ye mun ni mun ye? • An ka jekulu be kunnafoni puman ni segesegelenw di mɔɔɔ ma wa ? • Yala danaya ni donko ni seko be an ka jekulu jemɔɔ la wa ? • An be se ka do fara an ka danaya kan cogodi ?
waribɔdaw	<ul style="list-style-type: none"> • An ka jekulu walima ton ka kolatigelaw ye jon ni jon ye ? • Ko be latige cogodi ? • An ka jekulu walima ton kolatigelaw be nefoli ke jon ye ? • An b'a ke cogodi walasa u ka nefoli ke a cogo la ? • Kunnfoni be lase an ka jekulu mɔɔ ma cogodi? U sen be don kow la cogodi? • An be mɔɔ wewew ni jekulu wewew kunnafoni an ka metaaw la cogodi? • An be se ka do fara an ka waribɔdaw kecogo puman kan cogodi ?
labenw	<ul style="list-style-type: none"> • • Laben temenen jumenw jena kosebe ni jina man kan ka ke u ko ? • A' ka segesegeli jaabiw b'aw bolokɔɔ walasa demepini boloda ani k'a jefo

b) Kɔkan segesegeli- sababu numanw ni Geleyaw

Yan fana, an b'an sababu numan n'an ka Geleyama yɔɔɔ lapini kunbabaw tɔmɔ: **mara kecogo, baara bolofarabaw munumunucogo, jamana ka waribɔdaw kecogo, sɔɔɔw ni sigi kecogoyaw.**

jininkali minu be se ka na, olu beɛ faralen don nɔɔɔn kan nin walan welew kɔnɔ.

Kɔkan sababu	An b'a yere jininka an jekulu walima an ka tɔn Lahala minnu na
mara kecogo	<ul style="list-style-type: none"> • Fanga be kulu jumen ani jɔn ni jɔn na walasa ka se ka deme don an ma yelemal lapininen na, jɔn ni jɔn fana dennen don kerefe a ko la ? • Tɔnkulu jumenw de be yen yɔɔɔ la, sira jumen be wulikajɔbagabaw ce, kolatigela yere dama ni nɔɔɔn ce ani ninnu beɛ ni an ka tɔn ce ? • Hakilina numanw be yen n'an be se k'a sinsin olu kan walasa k'an ka lapini sɔɔɔ, a kecogo ani sababu minnu be yen walasa ka mɔɔɔw la. •
baara bolofarabaw	<ul style="list-style-type: none"> • Jamana ka cakɛda n'u fanga bondaw lasɔɔɔ ka di wa ? • Mara tilacogo kera ka je jamana ka lasigidenw ni marabolow ce wa ? • Sɔɔɔdasiw ni polisi be taabolo jumen kan ? kiiriw tilenne don wa? • Kɔkan waritigi ka hakilina jɔyɔɔɔ ye mun ye jamana ka mara taabolo kan ? • Kɔkan jekulu jumen be yen n'u ka hakilina sen be jamana ka mara taabolo la ? • Cakɛda jumenw ka teli ka sababu numanw di an ma wa jumenw fana be se k'an bali baara ma?
jamana ka waribɔdaw hake	<ul style="list-style-type: none"> • Mɔɔɔw be tugu yelemaw taabolo kɔ cogodi ? u b'u lawaleya cogodi ? • Yurukuyuruku jɔda ka bon kolatigew la kosebe wa ? A bonya hake ye mun ye? • Kolatigelaw jogo n'u kɔnɔ jelen don wa? • U be kolatigelen nefɔ mɔɔɔw ye cogodi? • An bolo be se ka kolatigelen sɔɔɔ wa? • Kolatigelaw ka kan ka nefɔli ke cogodi? • An ka teli ka kolatigelaw lasɔɔɔ cogodi?
Sigi kecogoyaw.	<ul style="list-style-type: none"> • • Kunfonidi disira kɔɔɔsilen don jamana fe wa ? Fije be se ka k'u ka kunnafonidi la wa ? u be se k'a jɔyɔɔɔ fa cogodi ? • Fanga be sigidalatɔn na wa ? a ka yeremahɔɔɔnya b'a bolo wa ? • Jamanadenw da donni ye kojugu ye mara taabolo la wa ? • Jamanadenya la, jate jumen be an kan kolatigelaw fan fe b'a fe ka

Kɔkan sababuw	An b'a yere jininka an jekulu walima an ka tɔn Lahala minnu na
	<p>minnu ka deme jini ?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jɔn ni jɔn be sɔn walima ka ban an demeni ma ? • Negejurusiraw ka kunnafonidi be ke cogodi ? Jate jumen be o sira kan jamanadenw fe ? •
sɔrɔw kecogoyaw	<ul style="list-style-type: none"> • An ka geleya in kunben musaka be joli ta an ka sigida ni an ka jamana ka sɔrɔw la ? A nafa ye mun ye an ka sɔrɔw kɔrɔ ? A musakaw ye joli ye ? • Geleya jumen mɔgɔw ni baarakelaw ni baarakeyɔrɔ, musakaw ni baarakeminenw lasɔrɔli la? • An sɔrɔ be musakaw boli kogeleyaw kun wa? A be kun fantanw na wa? • Sira jumen be an ka jamana marabagaw ni waribɔlaw ce? • An be se ka dabali jumen were tige sɔrɔ kama ? •

c) SWOT ka korɛɛni jaabiw walan

Ni SWOT ka bolokɔɔ sababuw ni kɔkan sababuw dɔnna, a' be u seben k'a jini jama fe u ka sekow ni dɛsekow ni sababu jumanw ni Geleyaw woloma ka bɔ jɔɔna. A baara be ke ni jininkali tɛmɛnɛnw jaabili ye walanso ninnu kɔɔ.

Sekow	Dɛsekow
A' ka tɔn be se k'a bolo kɔɔta ni seko jumenw ye a' ka baara kɔɔ?	A' dɛseko ye mun ni mun ye a' ka baara kɔɔ
Sababuw jumanw	Geleyaw
Sababu juman jumenw be yen (nka minnu te a' ka tɔn bolo) minnu jɔda ka bon a' ka baara la ?	Geleya jumenw be yen (nka minnu te a' ka tɔn na) minnu be se ka fiɛ bila a' ka baara la ?

2.9 Demɛɛni la hakilina laɛni kunbabaw

Walasa demɛɛni ka ɲɛ, jogo ni taabolo dɔw ka kan ka ye demɛɛninina na. Demɛɛɲinicoɲo dɔw ka kan ka dɔn, k'a sira jira bɛɛ la an k'u labato jɛkulu fɛ walima tɔndenw fɛ. U la laɛni kunbabaw file yan :

- **Ka tilen ni jamana marabagaw cɛ**

Ni bɔra damadɔ la, n'i b'a fɛ ka baara ɲuman kɛ, i bɛ demɛɛni ni tiɲɛ ni fɛɛrew ye. Tɔn ka baara ye k'u ladɔnniya tumma bɛɛ la ko dilantaw kan.

- **A kana kɛ kumadumanya ye**

Jamana marabagaw ni fangapinina bɛ se ka kɔli, i n'a fɔ o fana bɛ se ka baara dɔnnaw sɔrɔ. Tɔn bɛ jɔn fɛn min, o de ka telin ka kɛ sababu u ka baara ka sen sɔrɔ.

- **Ka kɛ famuyabaga ye**

Ka fara ɲɔɲɔn kan. A' k'aw ka geleyaw ni taayɔrɔ ni laɛni famuya.

- **A' ka ben kow la**

Tɔn man kan ka jamana cakelaw ni a marabagaw kumapɔɲɔnya demɛɛni tuma dɔrɔn na, a kan ka gere u la tuma bɛɛ san kɔnɔ, san o san.

- **A ka kɛ tiɲɛ kan**

Ka jɛn n'a ye ko mɔɲɔw ka yetaw tɛ kelen ye. Tɔn man kan ka siran bagabagali ɲɛ k'a baara dabila.

- **Ka demɛ kanu ni mɔɲɔw ye**

Jamana marabaga deseli tɔn ka laɛni dɔ la, an bɛ se ka o miiri k'u m'u sinsin baara labenni keli n'a kɔlɔsili kan. Jamana marabagaw b'a dɔn ko jamanadenw bɛɛ bɛ se k'i

hakilina jira wote (kalata) sen fe.

- **Ka ke famuyalibaga ye**

Korofoli ni sugusuguli ni bilasiraliba man di magosi ye. Hali jamana marabagaw fana be ten. O te yelama don kow la tuma do. ola, a ka fisa ka kecogo filanan, ni yecogo were ni kecogo werew jira ani ka kolatigela ka korofoli juguman dabila.

- **A ka ke kenekanko ye ani min deselen don ka kele.**

Ton ka kan k'a hakili to a la ko sariya binnen be ben magow ma jagon samasama ko nka a te ke ni bee ka benkan ye. Tuma do la, ton be se ka yiriwa doni doni ni jija ni lapiniw ye.

- **Ka ke kelekela juman ye**

Ton ka kan ka ke geleyaw ni taabolo juguw kelebaga ye, nka a man kan ka mago kele.

- **Ka ke kunnafonipinina ye**

Ton ka kan k'a ke baarake ani kunnafoniw jini tuma bee. a kana ke ko ton b'a fe jamana marabagaw ka taabolo do ta, o t'a bannen ye.

- **Da i yere la**

Ni kumakanw dira, a' ye u mara a konko. Ni ton ko jamana marabagaw ye k'a bena ko do ke a ka kan k'a ke fo a dan.

- **Ka geleya hake n'a suguya jini k'a don**

Sariyakise kura caman bilalen don boloko laben kura kama min te laban ka ta abada. Ola ton ma waladen jalaki walima ka u ka joronako jira u la o sariyaw kelen kelen kama fo tuma min na ni hakilina walima ko kura do kera sariyaw ye.

- **K'i yere di**

Ton ka kan k'a bila a hakili la ko ni a ka baara jena, bee b'a fe k'a togotigiya ta.

« kojuman tigicaman nka kojugu tigintan » A ka kan an ka jamana marabagaw fo u ka baara puman na tuma dɔw la, barisa u sera k'a sɔn tɔn ka u ka baara fiɲe jira u la. Tɔn ka kan k'a jira jamana marabagaw la k'a fɔ k'olu be ka u kɔlɔsi u ka baaraw la. A diyagoyalen don fana k'u ka baara pumanw tadon.

- **Ka ke mɔgɔw nafalan ye**

Tɔn be se ka fɛn o fɛn ke walasa ka jamana marabagaw ka baara nɔgɔya, o ka kan k'o ke hali ni sirajan taama don.

- **Ka baarake ani ka duume a kan**

Tɔn walima jekuluw ka kan ka u fangaw fara jɔgɔn kan barisa demɛɲini bɛɛ mako be baara caman na.

2.10 Deme jinicogo ni a minen

Deme jinicogo do ye a ka kan k'a bere ben walasa a ka sira soro. se don o kecogo ka kan ka labenw ka je ni bee hakilina ye ani ka SWOT ka segesegeli ta ba la.

Senkoro segesegeli ni kakan segesegeli b'a to an ka se ka kunbencogo don geleya, la. Sani baara ka damine, ton ni jekulu ani tonjekuluw ka kan ka jininkaliw laben a kecogo bee la. jininkali be fen o fen kan, fo ton walima jekulu ka jaabi soro o la min ye tije ye walima min ka surun tije na.

Nin jininkali ninnu ye bilasiralanw ye walasa ka ton walima jekulu deme ka u ka kunnafoni jinitaw soro min b'a to u ka feere numan boloda, kerenkerennnya la kecogo numan.

Kunnafoni jinitaw	An b'a yere jininka an ka jekulu walima an ka ton Lahala minnu na
Geleya	<ul style="list-style-type: none"> • Yala sebe don wa ? • Ko teliman don wa ? • A mako be demenini na wa?
Geleya in ka no bolen	<ul style="list-style-type: none"> • • Geleya in ye tije jumen bila ton ka fantan demetaw ka hadamadenya la ? • Yala jamakulu do ka tije ka jugu wa ? ni awo,jon ni jon don ani tije in hake jumen na ? • A' be fen caman kalama a geleya la wa ?
Geleya in sababu	<ul style="list-style-type: none"> • Joda jumen be jamana marabagaw ka maracogo n'u taabolo la ? • Egilizi ni kulu were joda ye mun ye ? • An ka sigida ka laadaw ni taabolo joda ye mun ye ? • Fantanw sen be se ka ye kolatigeli la wa ?
Geleya kunben	<ul style="list-style-type: none"> •

Kunnafoni jinitaw	An b'a yere jininka an ka jekulu walima an ka ton Lahala minnu na
feere bolodalenw	<ul style="list-style-type: none"> • Feere jumen be ton bolo ? • O feerew nafa n'u kololo ye jumenw ye ? • Yala fanga be ton na ka se k'a ka hakilina deme wa ? • A ka hakilina ye kenekankow ye wa? • A bena a ka hakilinaw jeni don cogodi? • I sominen don yelema ninu nacogo kan? •
Mogɔ lamennen	<ul style="list-style-type: none"> • Fanga be jon na min be se ka na ni yelema ye ? • Jamana marabagaw, egiliziw, sigidalajekulubaw, sigidalajemogɔ ? • Ton be se ka u lasɔɔ wa ? • U jennen be ni sigikafɔ ye wa ? • Jennen don n'a ye k'u jɔda ka bon kow yelemali la wa ? • Yala u be se ka fen ke walasa ka ton deme wa ? •
Jɛɔɔɔn jekulu lakodɔnnenw minnu be baarake geleya kofɔlen kan	<ul style="list-style-type: none"> • Ton be se ka baarake n'u ye wa ? • U ka baara ka ji wa ? • Mun de tun be se ka yelema ? • Yala mogɔ dow ye geleya in ye k'a to yen barisa ko ton kunko don wa ? •
Geleya minnu be demejini na	<ul style="list-style-type: none"> • Geleya jumenw be demejini baaraw kɔɔɔ ? • A' ye mun ke walasa ka do bo o geleyaw kololow la ? • Ni deme ma jini geleya in kama, o be na ni kololo jumen ? • A' y'a miiri ko geleya kun ye mun ni mun ye, a' hakilina ye mun ye jamana marabagaw kan ani a' yere ka se la geleya in kunbenni na ?
Geleya in kunbencogo	<ul style="list-style-type: none"> • Feere jumen ka ji nin geleya in kunbenni na? • Yala ton ka feere bolodalenw keli be ben u ma wa? • Yala o feerew delila ka no puman bo wa ? • Feere werew be ton bolo wa ?

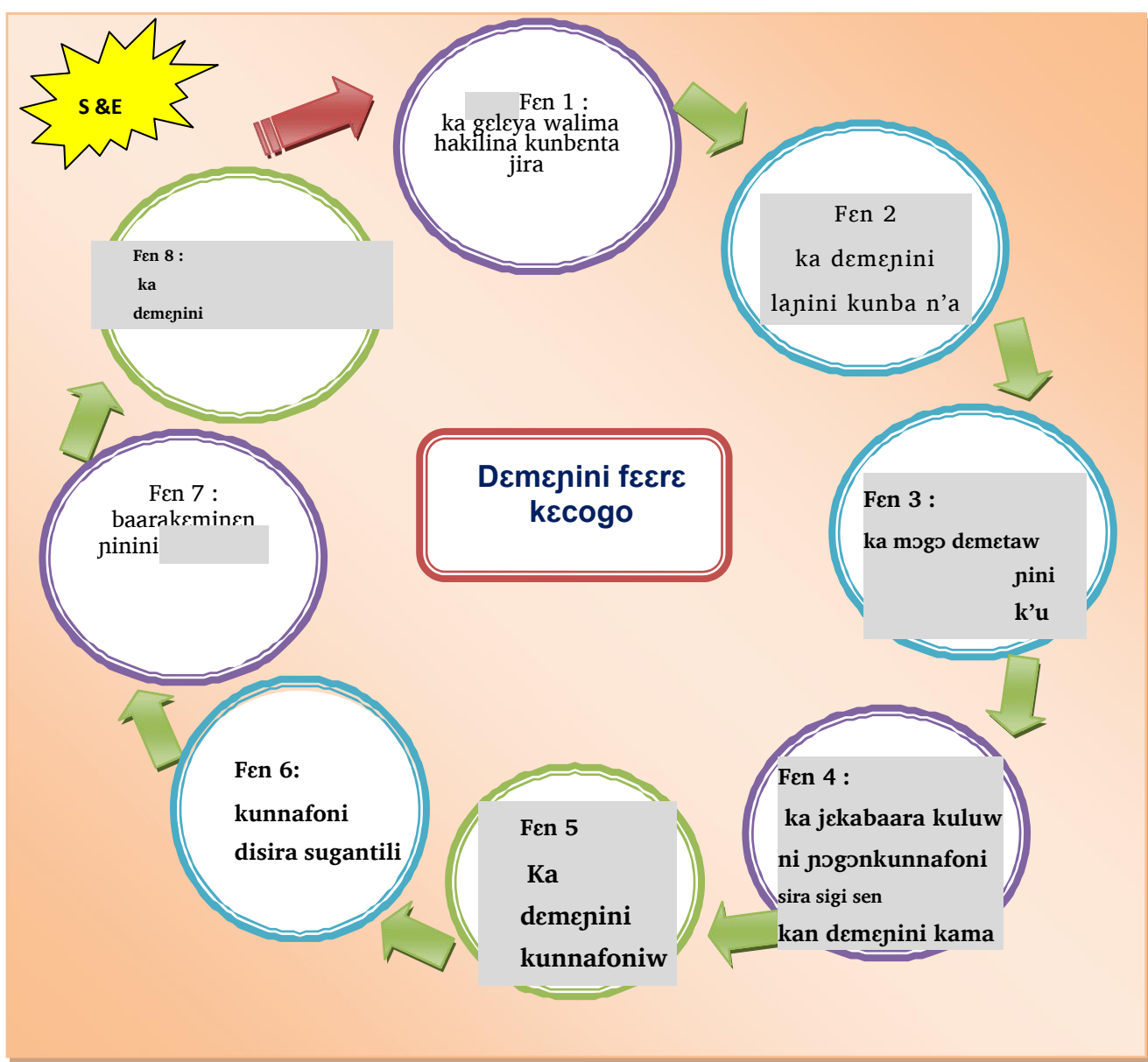
Kunnafoni jinitaw	An b'a yere jininka an ka jekulu walima an ka ton Lahala minnu na
	<ul style="list-style-type: none"><li data-bbox="517 248 1383 331">• Yala feere ninnu kebaga ni keminen ani u jɛɔnbagaw be ton bolo wa ?

2.11 Demɛɛɛni keɛogow ni a keminenw saradalenw

I n'a fɔ a dɔnnen don ko demɛɛɛni ye taabolo ye, wa ko tɛ ten, demɛɛɛni jɛni bɛ bɔ a labenw de la, min labaara dɔɔni dɔɔni ka taa a fɛ ni fɛɛɛɛ kuraw ni cesiri ye. Mɔgɔw ka demɛɛɛni keɛogow tɛ kelen ye nka u kɔɔɔkɔw bɔlen don.

Demɛɛɛni keɛogo dɔ bɛ yen, an ye fɛn kɔɔɔntɔn bila o kɔɔɔ walasa jina kana ke fɛn dɔ ko min nafa ka bon demɛɛɛni labenw n'a lawaleyali la. Nin fana b'a to tɔn hakili ka to fɛn bɛɛ la minnu jɔda ka bon, laɲiniw ni baara kɔnfɔlɔw ka se ka dɔn walasa baara ninnu nɔ ka se ka bonya hakili ni tɔn ka baarakelaw ni bolokɔɔminenw man ca.

Fɛn sɛgin bɛ nin ja in ka demɛɛɛni keɛogo kɔɔɔ

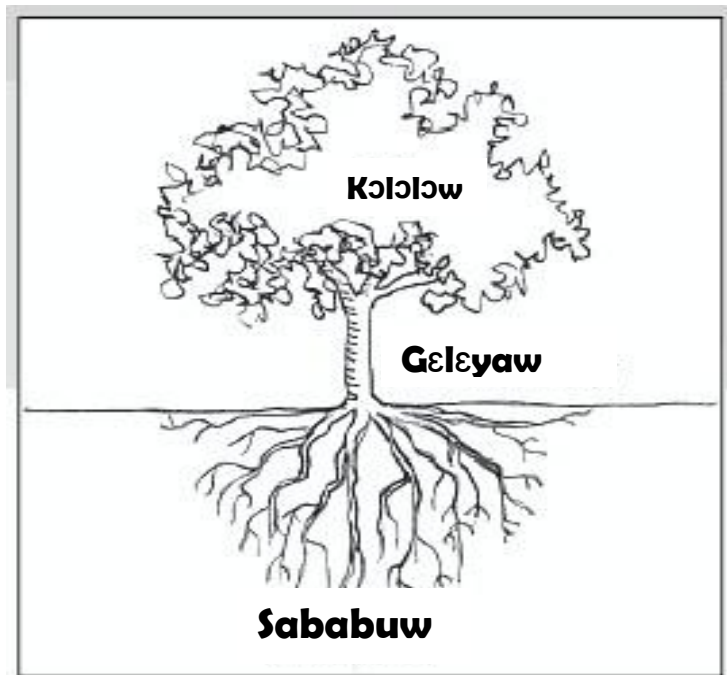

- **Fen 1: ka geleya walima hakilina kunbenta jira**

A ka fisa ka geleya walima hakilina kunbenta jira kabini demɛɲini daminɛn na, ani a famuya numan, ani ka sigida ni walima tɔn ka demɛɲini lapini dɔn. o sɛgɛsɛgeli be se ka ke ni minen nafaman fila ye.

➤ **Geleyasun**

Geleyasun ye ko dɔ kɔlɔɔ juguw dɔnni ye (sababuw n’u tijeni nɔ) min be yen, ani geleya dɔnnen sababu n’a kɔlɔɔ.

Jirigiliw	Geleya	Geleya keɔogo
Giliw	Sababubaw	O ye geleya sababubaw de ko ye, minnu ka kan ka fɔɔ ka kunben. o sababuw be se ka ke sigicogo ye, walima sɔrɔ kogeleya ani mara cogo geleya ye. Tuma dɔ la u ju be bɔ an ka laadaw n’a ka taabolow ni an keɔogo n’a ka laben dilanbaliya minnu te lawaleya a cogo la.
Jiriju	Geleya cemanɛ	O ye geleyaw beɛ la ceman ani minnu yelen don.

Bolofara w	geleyaw nɔ walima u kɔɔɔɔ	Danfara be geleyaw nɔw ce k'a sababu ke a sɔɔsunw ka danfara ye walima a taamasienw ye. Geleyaw kɔɔɔɔ ko lapini kunbaba nɔw poyili ye, o min fana n'a ka sababu don.
-----------------------	---------------------------------	---

Tuma do la, jetaa jekulu ni tonw b'a jini ka geleya kɔɔɔɔ kunben k'a sɔɔ u m'a
jini ka sababuw kele.

Kamasɔɔ n'i ye jiribolow tige k'a sɔɔ i m'a giliw tige, a gili be jiriju labalo walasa a bolo ka nugu kura ye.

➤ **Geleya kunbenni demɛɛɛni**

Geleya jira walima a jɛfɔli ye fenba 4 ye

1. Geleya lapini kunbaba walima cemanceta ;
2. Geleya sababubaw ;
3. Geleya kɔɔɔɔ walima a nɔ (a kɔɔɔɔ walima a nafa be se mɔɔ minnu ma) ;
4. Geleyaw kunben fɛɛɛ bolodalenw

<p>Geleya jɛfɔcogo</p> <p>Geleya kunbaba</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Geleya sababubaw</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Geleya kɔɔɔɔ walima a nɔ</p> <p>.....</p> <p>.....</p> <p>Fɛɛɛ bolodalenw o geleyaw kunbenni kama</p> <p>.....</p> <p>.....</p>
--

- **Fen 2 ka demɛɛɛni lapini kunba n'a lapiniw jɛfɔ**

Ni geleya kunben fɛɛɛɛ labenni nɔɔɔyara k'a sababu ke ko tɔn ye demɛɛɛni lapini kunba n'a lapiniw jɛfɔ ka jɛ ye, a baara be jɛ a bolo.

Taalen jefɛ tɔn bɛ fɛn min jini o de ye a ka demɛjini lapini kunba ye. Tɔn b'a fɛ yeɛma minnu ka don mɔgɔ dɔw walima sigida mume min bɛɛ la, a bɛ o yeɛmaw jefɔ ka jɛ. O de ye a ka wulikajɔ lapini kunba ye taalen jefɛ.

Lapini ye jaabi teliman jinini ye min b'a to an ka se lapini kunba ma taalen jefɛ. o de ye lapini kerenkerennenw ye minnu bɛ kɛ sababu ye walasa tɔn k'a ka lapini kunba sɔrɔ. Fɛɛɛ dɔw bɛ demɛjini kɛcogo la minnu b'a to lapini kunba belebele bɛ sɔrɔ.

Lapini puman taamasiyenw

A ka fisa an k'a dɔn ko demɛjini bɛ fɛn caman sɔrɔ nka a bɛɛ tɛ ; ola taamasiyen puman dɔw ka kan kɛ demɛjini lapini na min bɛ wele angilekan na ko « SMART » (an bena jefɔ) :

- Lapini ka kan ka fɔ ka jɛya (**Spécifique**) : I ka kan ka sin ka lapini tiɛ fɔ, i bɛ fɛn min kɔ i ka tilen k'o fɔ ka jɛya.
- Lapini hake ka kan ka dɔn (**Mesurable**) : a jate ka kan ka dɔn walasa ka demɛ nɔ ye
- Fɛn min bɛ se ka kɛ (**Atteignable**): o kɔrɔ ye ka lapiniw hake bɛɛ ben. N'a b'a fɛ ka nɔ bɔ joona, an man kan ka fɛn caman lapini jɔgɔn fɛ.
- Mɔgɔw mako bɛ fɛn min na : a ka fisa ka jatɛmine kɛ sigi lahalaw ni mɔgɔw mako n'u hakilina na baara lapiniw kɔnɔ.
- Baara in bɛ se ka kɛ waati min kɔnɔ : a ka ca a la demɛ lapini labaarali man kan ka kɛ san kelen ni san saba cɛ.

Demɛjini lapini misaliw	
Lapini misali min man jɛ	Lapini misali puman
Ka kenɛya ni bange kɛcogow ni baara yɔrɔ layiriwa.	K'a jini jamana marabagaw fɛ u ka sariya walima hakilina dɔ laben jamanadenw ka kenɛya ni bange kama yan ni san saba cɛ
	K'a jini jamana marabagaw fɛ u ka yeɛma don sariyakise a, b, c ni d la jamanadenw ka kenɛya ni bange kama.
ka wulakɔnɔ mɔgɔw ka kenɛya ni cenimusoya	Kɛmɛ kɛmɛ sara la ka 15 (15%) fara Sagabari mara ka kenɛya ni cenimusoya ani bange sabatili demɛ musakaw kan

ani bange hakew layiriwa	san 2020 ni 2021 ce.
ka nɔɔɔya don lujuratɔw ka hadamadenya la keneya ni bange nasira fe.	K'a jini jamana marabagaw fe u ka feere do sigi sen kan lujuratɔw lakalanni kama yan ni san 2025 ce.

- **Fen 3 : ka mɔgɔ demetaw jini k'u don**

Ni geleya ni a kunben kunba ni a lapini jirala, wulikajo ka kan ka ke walasa ka jama walima geleyatɔw kumajogonya a' ka demɛ cogoya kan. nin yɔɔ nafa ka bon, tɔn jɔyɔɔ n'a seko be don barisa walasa lapini ka sɔɔ fo kuma ka ke marabaga fe. Ola a ka fisa, ka jamakulu suguya fila lahalaw don, kulu fila minnu be jɔgɔn dafa:

- **Ka tilen kotigiw yere ma** : olu ye mɔgɔw ye fanga be minnu na walasa ka se ka hakilina walima sariya, taabolo, ni benkan walima laada do yeɓema, walima ka barika don a la walima ka don fara a kan. Olu de kulu foɓo ye minnu b'a to tɔn ka se k'a ka baara ke ka je u ka cakɛdaw sababu la, ni u caya fe jamana ka mara bolofara misenniw ni mara bolofarabaw, ani waladenw mara bolofaraw bee la.
- **Koɓenabolaw** : olu te ko foyi latige nka u be se jama farali la jɔgɔn kan hakilina do kama barisa u lamenen don kosebe. Fanga b'u la ka kow yeɓema walima k'u latije. A kuluw taabolo n'u suguya ka ca. Misali la kolatigɛlaw laadilibagaw, politigitɔn jemɔgɔ, walima a jama marabaga, finitigiw ka jemɔgɔ, polisi jemɔgɔ, tɔw kanu be mɔgɔ minnu na, kunafoni disiraw, baarakɛla ka tɔn, mɔgɔ minnu lamenen don sigida la.

Demɛjini minenw cayabaliya kosɔn tuma do la a ka fisa ka jigiseme mɔgɔ kelen kelenw ni jekuluw ni cakɛdaw la fanga be minnu na ka se ka yeɓema lapininen lana. O jamakulu sugu ninu donni b'a tɔn ka se k'a ka demɛjini laben sabati ani k'u lawaleyali feere minnu be je u bolo.

- **Fen 4 : ka jekabaara kuluw ni jɔgɔnkunnafoɓi sira sigi sen kan demɛjini kama:**

O te diyagoya ye demɛjini na, nka k'i bolo di mɔgɔ walima jekulu werew ma nin baara suguya kama, i ka telin ka nɔba bo ka teme i kelen kan. Ola tɔn ka kan ka k'a

jate mine ni kun b'a la waatijan ni baaraba ke o kama. Jekabaara nafa do fana ye ka siganli ke jigon ma (baarakeminen, musaka bo fara baarakela kan)

O n'a ta bee la, mogo walima jamakulu dow be se ka ton deme walima k'a bali a ka baara la. Olu jamakulu suguyaw bee donni ye nafa belebele ye ton ma walasa a k'a jugu kumbenni dabali tige sani u ka se jigon ma.

Baara ke jekuluw donni

Baara ke jekuluw	Kunna foni kunbaba minnu be u kan	Geleya kunbenni nafaw	u fanga : seko ni lasuli fegeya, sentanya ni lasuli girinya	U seko n'u ka lasuli hake		
1.				Haut Ka bon	Moyen Berebenn en don	Bas Ka dogo
2.						
3.						
4.						
...						

A laban, tɔn jɛɔɔɔɔw ni a juguyabagaw, hakilina tɛ mɔɔɔ caman na o fɛn ninnu kan. Mɔɔɔ caman ye fandɛmɛbaliw ye . Dɔw fana bɛ se ka kɛ su donbagaw n'a bɔɔbagaw fɛ. Misali la ko n'a cogoya fɛ, i n'a fɔ yiriwa ko kuraw jamana kɔɔɔ, walima donkibariw la, o mɔɔɔw bɛ se ka tɔn dɛmɛ walima k'a kɛlɛ ko dɔ la.

Ton ka kan ka min kɛ:

- K'a jɛɔɔɔɔw ka taabolow jini k'u dɔn ;
- Seko ni dɔnko bɛ minnu na mara kɔɔɔ walima sigi la walima sɔɔɔ kunda, k'olu bɛɛ kelen kelen dɔn ;
- K'a ni n'a jɛɔɔɔɔnya ka bolodjɔɔɔɔn ma nafaw n'a kɔɔɔɔɔw jini k'u dɔn ;
- Ka fandɛmɛbaliw dɔn ani k'a jini k'a dɔn muna u ye fandɛmɛbaliw ye

Jɛɔɔɔɔn kunnafoni		
Jɛɔɔɔɔn Suguya	Tɔɔɔw	jɛɛɛɛkɛliw
Tɔn dɛmɛbagaw	Jɔn ni jɔn ye an dɛmɛbagaw ye	U ka nafa jumɛn bɛ dɛmɛjini baara in kɛli la ? A ka fisa an k'an bolo di u ma walasa ka kɛ fanga kelen ye wa, jɛkulu kelen ye wa, walima bɛɛ k'i ka ci lase i yɛrɛ ye ?
Tɔn ka hakilinaw kɛlɛbagaw	Jɔn ni jɔn bɛ tɔn ka hakilinaw kɛlɛ ?	Mun jira k'u b'an hakilina juguya la ? An bɛ se ka u lagɛrɛ an yɛrɛ la k'u hakili lasɔn an na cogodi ?
Minnu b'an dɛmɛbagaw n'an hakilina kɛlɛbagaw fɛ	jɔn bɛ sudonbagaw n'a bɔɔbagaw fɛ ?	O bɛ sɔɔɔ mun fɛ? An bɛ se ka u lagɛrɛ an yɛrɛ la k'u hakili lasɔn an na cogodi ?
fandɛmɛbaliw	Jɔn ni jɔn don ?	O bɛ sɔɔɔ mun fɛ? An bɛ se ka u lagɛrɛ an yɛrɛ la k'u hakili lasɔn an na cogodi walasa u ka kɛ an dɛmɛbagaw ye?

Nin walan b'a to tɔn ka se k'a jɛnɔɔɔn dɔn ka jɛ, nka kɛrɛnkɛrɛnnɛnya la minnu b'a fɛ. O fana kɔrɔ tɛ ko tɔn ka sin k'a jɛnɔɔɔnya sigi sen kan ni k'u sinsin ni olu suguw kan. O baara bɛ kɛ dɔɔni dɔɔni.

Jɛnɔɔɔnya sigili n'a sinsinni kɛcogow	
A kɛcogow	Baara ketaw
Fɛn 1	ka jɛnɔɔɔn numanw nini k'u dɔn - Mɔɔɔw yɛrɛ : mɔɔɔ kelen walima jamakulu dɔ - kulu: tɔn, jekulu, cakɛdaw.....
Fɛn 2	ka jɛnɔɔɔn numanw nini k'u dɔn ka jɛ kɔsɛbɛ (tɔɔɔ, u cogoyaw, u ka bolofaraw bɛ yɔrɔ minnu na, u ka jɛmɔɔɔyaso yɔrɔ, u ka baaraw, u ka baara menni hake, an ka hakilina in diyali hake u la, u dalen don na ka se hake jumen ma, u lamennen don ka se hake jumen ma....)
Fɛn 3	Ka jɛnɔɔɔnɔw sen don demɛjini lapiniw na ani k' lasɔn an demɛni na.
Fɛn 4	Ka jɛnɔɔɔn bɛɛ ka baara n'u jɔyɔrɔw jira u la. Misali la jɔn bɛ mun kɛ ? cogodi ? waati jumen ? ni minɛn jumen ye ? A pininen don tɔnɔw ni jekulu fɛ u ka bɛnkan sɛbɛn kɛ u n' jɛnɔɔɔnɔw cɛ
Fɛn 5	Jɛnɔɔɔnya jɛmɔɔɔya n'a labɛnni n'a sinsinni : ka jɛnɔɔɔnyaw bɛnkanw jɛfɔ minnu ye baarakejɛnɔɔɔnya kunba ye. Ni fili donna baaraw la, u ka segin ka bɛnkan kalan kura ye. Ka to k'u yɛrɛ sɛgɛsɛgɛ baara taabolo la jɔɔɔnyew senfɛ.
<i>Source : Atelier International - Oxfam ; Planification stratɛgique du plaidoyer Nin ye ɔkisifamu mɔɔɔw ka baarake minɛn ye.</i>	

• **Fɛn 5 : Ka demɛjini kunnafoniw labɛn**

Kunnafoni ye kuma surunman ye walasa ka mɔɔɔw lasɔn tɔn ka demɛjini kun jɛfɔ u ye ani a baara boloda cogo. Kɛrɛnkɛrɛnnɛnya la, demɛjini kunnafoniw labɛnnen don walasa ka : kunnafoni di mɔɔɔw ma, k'u hakili sigi, k'u wele ka na waleya dɔ kɛli la.

Nin yɔrɔ la pininkali minnu ka kan ka kɛ, olu ye :

- Kunnafoni suguya jumen ka telin ka kolatigɛlaw (jama kun fɔɔɔ) lasɔn demɛ ma walasa lapini ka sɔrɔ?
- Danfara ka kan ka kɛ o kunnafoni ni jama kun filanan taw cɛ wa ? kunnafoni sugu jumenw ka teli ka baarake kunnafoni disira fɛ walima ka jɛnsɛn jooɔa walima mɔɔɔw yɛrɛ dama ka telin ka kunnafoni suguya jumen lase jɔɔɔn ma?

Kumakan jɛlɛn puman fɔli bɛ barika don kunnafoni walasa ka demɛɛni kɛ ka jɛ.
Kunnafoni ditɔ ka kan ka pininkali nafaman dɔw jaabi i n'a fɔ :

bena/ ye mun kɛ? waati jumɛn ? fan jumɛn ? a nafaw ye mun ni mun ye ? a wolola mun na ?

Kunnafoni kɔnɔ kumakan dɔrɔn tɛ mako jɛ demɛɛni na, nka a mako bɛ
taamasiyɛn dɔw la :

Danaya min bɛ kulu walima tɔn kan

Danaya min bɛ kunnafoni dila kan

kunnafoni diwaati n'a dicogo ani a diyɔrɔ tuma dɔ la

Kunnaƙoni suguya n'a kɔnkɔw lasecogo kolatigɛlaw ma, o ka kan k'a to a ka don ko don don, mun de bɛna kɛ, min bɛ kɛ sababu ye ka do fara danaya kan u la u ka sigida la, walima ka togo duman di u ma jamana kɔnkɔ ani a ko kan ani ka demɛ walima fanga sɔɔ a yere la.

Demɛɓini kunnaƙoni ye fen 4 ye

Nin fen naani ka kan ka ye demɛɓini kunnaƙoni bɛɛ la.

Ladilikan saba bɛ yen n'i bɛ demɛɓini kunnaƙoni labɛn ani k'a di

1. Kunnaƙoni jɛnaman di jama ma sira caman fɛ waati kuntaalajan na

A mɔgo bɛɛ ye min sɔɔ walima min donna bɛɛ kun ka la tile kelen kɔnkɔ ; a seginkan ka kan ka kɛrenkɛren. A ka kan ka di ka jɛ barisa a man kan ka to ka yeɛma tuma bɛɛ la k'a sɔɔ a ma don mɔgow kun na. A kunnaƙoni kelen bɛ se ka di cogoya kelen na nka ni dakurɓɛ do falenni ye walasa a kana kɛ foli sen kelen donsen kelen ye.

2. Mɔgow ka danaya ka kɛ kunnaƙoni boyoƙo kan

Kunnaƙoni boyoƙo nafa ka bon i n'a do kunnaƙoni yere, ni ton b'a fɛ ka jama lasɔɔ kunnaƙoni disiraw fɛ, a ka kan k'a madon kunnaƙoni disɛben na mɔgow bɛ min kalan ka caya ani u ka bonya b'a kan fana.

3. Kunnaƙoni min famunyali ka tilen mɔgow fɛ. Fɔcogo wɛɛ la, bɛɛ bɛ kumakan min faamuya, a do / aɛben o la.

A' kana a kɛ kuma kurukurulenw ye. N'aw ye kunnaƙoni sɛben walan kɔnkɔ, a' k'a kɛ kumakan jɛlen famuyalen mɔgomanw ye. A' bɛ kumakanw jumanw ni jaw fara jɔgoƙo kan minnu bɛ mɔgo sama nka do wɛɛw ye koƙo wɛɛw bɛ minnu na.

- Fen 6 : kunnafoni disira sugantili**

Walandeniw, gafew, gafe kurukurulen, kunnafoni misenni walima kunnafonibaw kunnafoni diseben kɔɔ. Kunnafoni di lajerew ni ɔɔɔnyew kene kan, arajola barow la, tele la ani kunnafoni diw senfe.

Kunnafoni kecogo ka da jama lapinita ma	
jama lapinita	Kunnafoni kecogo
Kolatigelaw ani jama tigiw	ɔɔɔnyew sudalen n'a sudabaliw senfe, letere, seben labennen, walandennew, gafew, jaw, kunnafonibaw kunnafoni diseben, arajola kumaw, tele la, video ɔridinateri la.
Jekuluw	<ul style="list-style-type: none"> • Ka ɔɔɔnya ke ni ɔɔɔɔw ye walima a ka baarakelaw, seben labennen, walandenni, gafew, jaw, kunnafonibaw kunnafoni diseben na, ɔɔɔliw, ɔridinateri, kunnafoni diɔɔnyew •
Kunnafoni disiraw	<ul style="list-style-type: none"> • Ka kunnafoni di, ka ɔɔɔ fara ɔɔɔ kan ka ɔɔɔli k'u ye, seben labennen, letere, jaw, ɔɔɔɔɔɔ
Jaw	<ul style="list-style-type: none"> • Sebenni fini kan, kunnafoniba kunnafoni diseben kɔɔ, ka ɔɔɔli ɔɔɔw ye ɔɔɔnyew senfe, arajola kumaw, tele la

A ka fisa i k'aw ka tɔn makutu w seben gafe kan k'a ceri ani aw ka demepini kun kumakan na min famuyali ka ɔɔɔ be fe.

- Fen 7 : baarakeminen pinini.**

Ni minen t'i bolo, demepini te sen ɔɔɔ. walasa i ka se ka men a baara la, a diyagoyalen don i ka waati ni baaraba ke walasa ka nafolo walima baaarakelaw walima a minen fara ɔɔɔ kan. kama ɔɔɔ tɔndenw walima jekulu ɔɔɔw ka danaya ni cesiri ani u ka yelemali hakilina ye fenba ye. Minen be ɔɔɔ cogodi walasa ka fanga k'i la demepini na ?

Sɔɔcogo fila :

- A' ni ɔɔɔw ce sigida la ani a' ɔɔɔ yere dama ce I n'a fɔ wari bɔtaw, bolomafara wari la, danayaw sigida la, tɔn ɔɔɔw ka cogo, nafolosɔɔ baaraw,

demɛpininaw yere ka bolomafara.

- Kɔkan demeni i n'a fɔ a' bololasɔnni, sarakaw denbaya ni denfaya, deɛlili, cakɛda ka bolomafara, sigida ta, ni jekuluw ta ani sarakabɔla caman werɛw.

Baarakɛminenw ye : nafolomugu, baarakelaw a kenege n'a dɔnni be minnu na, bolomafara nafolomugu la, so ɲɔɔnye kama, sebenw ni gafew ni minen werɛw.

A ka fisa, tɔn ka musaka bɔtaw jate hake dɔn min ye tije ye baara in kɔnɔ i n'a sɔɔ ni musakaw bɔli. O ye segeɛgeɛseliminɛn ye a' bolo, sigikafɔw la a' yere dama walima a' ni mɔɔɔ were ce. A be ke sababu ye walasa a' ka se ka musaka bɔtaw ni baara kelen sanga ɲɔɔn ma a ɲɛ ni a kologirinyali , ni lapini lasɔɔli la.

• Fen 8 : ka demɛpini wale laben

Sisan tɔn ye a makɔɲɛfen beɛ fara ɲɔɔn kan walasa ka se ka demɛpini wale laben ni baara ɲuma ketaw ye walasa ka se ka u ka lapini kunba ni lapiniw bolodalenw sɔɔ ani yeɛma lapininen baaraw damine. Demɛpini laben ka kan ka baara sababuw beɛ seben ani min be baara min ke ani waati min na. A ka fisa a k'aw hakili to kabini fen 1 la fo ka se fen 7 ma.

Demɛpini baara laben misali

Tɔn min be demɛpini, o tɔn tɔɔɔ:.....

Tɔn jumen bolo dilɛn don ɲɔɔn ma:.....

Demɛpini lapini kunba :

lapiniw :

#1).....

#2).....

#3)..... **

lapini	Jaabi lapinin en	Jamakulu lapinine n	Fɛɛrew ni waleyakɛtaw	Baarakem inenw	ɲemɔɔya	A be se ka ke waati hake min na	Geleya minnu be se ka sɔɔ baara kɔɔ
#1			1.1.				
			1.2.				
			1.3.				
#2			2.1				
			2.2.				
			2.3.				
#3			3.1.				

• **Fɛn 9 : demɛɲini baara kɔɔsili n'a jateminɛw**

Sani tɔn ka baara yere damine, a ka kan k'a jija ka segeɛgeɛliminen laben a bena baaraw kɔɔsi ani k'a nɔ ye cogo min na. segeɛgeɛli baara ka gɛlen ka temen tɔn ka baara ɲeni dɔnni segeɛgeɛlikan, o min fanba ye k'a di mɔɔɔ were maye.

Baara kɔɔsili n'a jateminɛw ye kunnafoninini ye walasa ka se ka kow latige, ka yelemaw don a baara keɛcogo ɲeni na, ani ka minen labaarali semetiya. Jɔda saba be a baara la :

1. Ka kunnafoni di : ka mɔɔɔ ladɔnniya fɛn kan min be sen na.
2. Ka jate jira : taamasiyen minnu baara ɲe ni a ɲebaliya jira baara kɔɔɔ, ani ka yeɛma ɲefɔ minnu be baara ɲe ka taa a fe.
3. Hakili jakabɔ geleya kan : ka segeɛgeɛliw barika bonya geleya in kan walasa ka se ka geleyaw kunben min b'a to hakili kana bɔ lapiniw kɔ.

a) Kɔɔsili

O ye baara bolodalenw kɔɔsili ye don o don walima tuma ni tuma walima waati

dɔw la, baara minnu fɔra demɛɲini gafe kɔɔ min b'a to a ka dɔn ko minen ni baara bolodalenw be n'a to an ka lapiniw ka sɔɔ ani fiɲen latilenni. a be wele ko « monitoring » angilekan na.

b) jateminew

O ye baarakelen sanga baarabolodalen ma walasa k'a dɔn ni o baaraw b'a to lapini bolodalenw ka sɔɔ. A b'a to baara ɲe n'a girinya hake ka dɔn.

Jateminɛ ye don o don ye nka kɔɔsi ye tuma ni tuma de ye. U fila beɛ be baarake ni lapinibolodalenw ye.

➤ Baara ni minenw kecogo kɔɔsili

O de ye demɛɲini hakilina ye. A b'a to ɲininkali min file, o ka jaabi: baara kera cogodi? Hakilina (dɔnni) minnu sɔɔla a la min b'an demɛ ka yelema ɲuman don a ka demɛɲini bolodalen na ni be sen na walima don nataw la. A be ke fen dɔw kan I n'a fɔ:

- Baara kecogo : fɛere kunbabaw ni a kerɛnkerennenw walasa ka baara in ke hali ka fara demɛɲini yere fana kan. (i n'a fɔ labenw). U ɲena wa ? u benna tun don wa ? tɔn n'a ɲenɔɔɔn y'u fanga fara ɲɔɔɔn kan cogodi?
- Baaraminenw : baarakelaw, nafolow, kunnafoniw (caya hakew, ɲeni hake, sababu hakew), baarakeminenw, dɔnnikela demɛbagaw.
- Baaraw : baaraw lawaleyara i n'a fɔ u bolodacogo wa ? (fɔlenw ni kɛwaatiw ni lapini sɔɔli)? Ni jaabi ye ayi ye, sababu ɲumen nana ni o danfaraw ye ? fɛere ɲumen tigera o geleyaw kama ?
- Cakeda ɲɔɔɔɔ : ɲenɔɔɔnw ni cakedaw (minnu ye baara tila u ni ɲɔɔɔn cɛ) ye ɲɔda lapininenw fa wa ? ni ayi don muna o kera ? ɲemɔɔɔyaw ni nafolow tun be labaara cogodi ? Mun bolodara baara in ka barika menni kama ?

A ka fisa warisɔɔ ni baarasɔɔ siraw jate fana minnu sababu bɔra nin baara bolodalen na a caya n'a suguyaw ni nafa tun b'olu lapiniw lasɔɔli la. I n'a fɔ : ɲɔɔɔnlakalan, lakalanni, mɔɔɔ dɔw ladegeli, jagokun musaka hakew, kunnafoni dili, ciw laseli, fen minnu dilanna, mɔɔɔ minnu kumapɔɔɔnyara, mɔɔɔ minnu

ye puman fɔ a'ka kunnafoniw kan, a' demɛbagaw.

➤ **Baara jaabi n'a nɔ kɔlɔsili**

Baara suguya bɛɛ mako bɛ jaabi ni nɔ pumanw na ; olu bɛ sɔrɔ baara kecogo n'a kɛfenw de fɛ yeɛma sira kan a jɛsinna jamakulu min ma, baara bolodalen ani a keyɔrɔ.

1. Jaabiw kɔlɔsili

Yan an bɛ kelen hake jateminen k'a sanga lapini bolodalenw ma demɛpini na, ani a kɔlɔlɔw fana. O bɛ bɔ lapini bolodalenw na, dɔnko, jogo ani waleya siraw fɛ. an bɛ se k'an sinsin taamasiyen dɔw kan i n'a fɔ *:jɔgɔnye joli denbaya walima denfaya tara fangɔnininaw fɛ, mɔgɔ joli bolonɔ bɛ demɛpini sɛben kan, sɛben kurukurulen joli, lɛtɛrɛ joli cira jɛmɔgɔw walima faanmaw ma, a yera kunnafoni gafeba kɔnɔ sijɛ joli, a kunnafoni kelen kelen hake n'u kuntaa janya arajo la walima tele la.*

2. Baara nɔ kɔlɔsili

O ye nin baara ninnu ka yeɛmaw bolodalen ye nɔ minnu bɔ sigida baara bolodalenw walima a sigida cogoya la.

REFERENCES

AfriMAP, Une evaluation du role de la société civile dans la gouvernance au Mali 2007.

Ashaya, Sam, *Network and Notworking*. Jos: RURCON, 2014

CARE INTERNATIONAL (2001). *Advocacy Tools and Guidelines: Promoting Policy Change*, A resource Manual for CARE program managers.

CARE INTERNATIONAL (2001). *Outils et guide de plaidoyer. Promouvoir le changement des politiques*

Graham Gordon : *Le guide du plaidoyer, Bien comprendre un plaidoyer*, Tearfund 2002;
www.tilz.info

INTRAC (2008). *Advocacy and campaigning. Course Toolkit*.

MINALOC (2012). *Politique nationale de développement communautaire*.

The Futures Group International (1999). *Networking for Policy Change. An Advocacy Training Manual*. (Sous financement de USAID).

World Alliance for Civic Participation. *Civil Society Index 2010*, pp.17